

קובץ

באר התורה

(קפח)

פרשת שופטים

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

י"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

תוכן הענינים:

- דיני בישול הכבד לאחר הצלייה.....5
- האם מותר לבשל את הכבד לאחר הצלייה שעברו עליו ג' ימים מהשחיטה
5.....
- בירור בכשריות היום – האם מקפידים את הכבד ישר לאחר השחיטה... 17
- האם מותר לעשות כבד קצוץ בכבד שעברו עליו ג' ימים שלא בהקפאה 23
- האם יש איסור ע"פ הקבלה לאכול כבד מוח ולב..... 32
- האם מיני בר חייב בטבילת כלים מכתב להרב גמליאל רבינוביץ..... 48
- האם מועיל פירוק ע"י ישראל..... 53
- בגדר פירוק ישראל הפוטר מטבילה..... 61
- בענין לימוד תורה בחזרת השץ..... 65
- תשובת מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בדין ברכת כף
כיף ופסק זמן..... 67

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

דיני בישול הכבד לאחר הצלייה

האם מותר לבשל את הכבד לאחר הצלייה שעברו עליו ג' ימים מהשחיטה

ויש לדון האם דין כבד ששהה ג' ימים בלא צליה, כדין בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, שהנה לגבי בשר מצינו בטור יו"ד סימן סט סעיף יב, וז"ל: כתבו הגאונים בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו מבושל עכ"ל, ובב"י שם כתב שכן כתב במרדכי בפרק כה סימן תשכב ותשכו, והגהות מיימוני בפ"ו אות ט' וכתבו שהר"ם (תשב"ץ קטן ס' שמב שמג) התירו בצלייה שהרי בשר בלא מליחה מותר בצלייה, וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל ב' סימן כה שהר"ם התירו בצלי וטעמו משום דאף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האיברים שלא פירש ומותר, אבל לבשלה בקדירה אסור דאע"פ שאינו פולט ע"י מליחה, מ"מ פולט דמו ע"י בישול בקדירה, עכ"ד.

ומבואר דאיכא תקנת הגאונים לגבי בשר שאין לבשלו אם מלחו אותו תוך ג' ימים לשחיטתו.

והנה במרדכי שם כתב שגם באור זרוע (ח"א סימן תעז) התירו בצלייה, וכתב הריב"ש סימן פו בברצלוניא נהגו לאסרה אף לצלי והיא חומרא יתירה ואפילו לקדירה ע"י מליחה דלא גרע מאומצא דאסמיק (חולין צג:) וכן בשבור מפרקתה (שם קיג.) לגירסת הרי"ף (מב:) אלא שראוי לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו עכ"ל, וכן כתב בשו"ת תרומת הדשן סימן קס, דיראה שאסור לבשלו אחר צלייה וכך קבלתי מרובתינו שכ"כ הר"ח אור זרוע, ונראה דמשמע הכי מתשובת הרא"ש מדאמר דהא דשריא ע"י צלייה הינו משום דאפילו אם לא יפלוט הוי דם האיברים שלא פירש משמע בפשיטות דלא ברירא ליה שיפלוט הדם ע"י צלייה וא"כ יתבשל אח"כ שמא יפלוט אחר רתיחת המים בבישול מה שלא פלטו ע"י צלייה דאפשר הבישול פועל יותר מהצלייה שהמים הרותחים מרככים הדם שנתקשה בשחייתו שלשה ימים ויפליט ויצא טפי מעל ידי צלייה ואע"ג דמצאתי דהעתיק אחד מהגדולים בשם גדול אחד דשרי לבשל אחר צלייה וכן שמעתי שנוהגים כך בקצת ארצות אני מה שקבלתי כתבתי עכ"ל, וכן כתב בהגהות שערי דורא (סימן ד' סק"ג) וז"ל: מהר"מ היה מצוה לאכלו צלוי ולא מבושל ואף בתר הצלי אסור לבשלו עכ"ל.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואולם בדרכי משה שם סקכ"ו כתב להביא מש"כ באיסור והיתר הארוך (כלל ב' דין א') שהתיר לבשל אפילו לכתחילה אחר צלייה, ומ"מ כתב שם ברמ"א ובדרכי משה שהעיקר לדינא כמ"ש בתרומת הדשן, אלא שאם בישלו אחרי שצלו מותר בדיעבד. ואולם בט"ז סקל"ב שם כתב בשם המהרש"ל שאסור אפילו בדיעבד, אבל בב"ח כתב לחלוק ע"ד, וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן קע אות ג' שלא התיר בכה"ג אלא בשעת הדחק וע"י מליחה גמורה יעו"ש מה שהאריך בזה.

והנה כ"ז התבאר לגבי בשר, אבל יש לדו מהו לגבי כבד, בפתחי תשובה (סימן סט ס"ק כ"ו) כתב להביא מהחמודי דניאל שמותר לכתחילה להשהות כבד ג' ימים על דעת שיצלנו אח"כ ולא חוששים שמא ישכח ויבשל אחר הצליה, וטעם הדבר משום שאיסור זה אינו אלא לכתחילה, דהיינו שבשר שרגילים לאכלו מבושל חיישינן שישכח וימלחנו ויבשלנו והוא אסור מדינא, משא"כ כבד שרגילים לאכול אותו רק על ידי צליה, אין לחוש אלא להא שישכח ויבשלנו אחר הצליה, והוא מותר בדיעבד, יעו"ש, ולכן נראה שלכתחילה אין סיבה להקל בזה וצריך לרכוש כבד אחר לצורך בישול.

וכן כתב בשו"ת שער אפרים יו"ד סימן פח כתב להתיר לבשל את הכבד לאחר צלייתו, ושם נשאל בדין כבד ששרו אותו במים מעת לעת אם נאסר אם אין שישים במים כנגדה, וכן נשאל בכבד ששהה ג' ימים בלא צלייה אם מותר לבשלה אחר ג' ימים בלא צליה או אסורה לבשל כדין בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, וכתב שם להאריך בנידון הראשון להיתרא, וכתב שממילא נראה דה"ה בכבד ששהה בלא צליה ג' ימים שאפשר אח"כ לבשלו, וז"ל: ומינה ג"כ יש קצת להתיר בכבד ששהה ג' ימים בלא שריה וצליה, דאף שהחמירו הגאונים בבשר ששהה ג' ימים בלא שריה דאסור לבשלו אחר הצליה, היינו לפי שבישול פולט יותר וחוזר ומבליע בבשר, ומשא"כ בכבד שפולט ואינה בולעת, וא"כ נראה להתיר, ואף שיש קצת לפקפק בזה, אבל מאחר שחומרא זו לא מצינו בתלמוד רק חומרת הגאונים, ומקילים בזה בשאר דינים כגון אם נתערב באחרות, וכמבואר בתרומת הדשן הובא בשו"ע סימן ס"ט סי"ד, וא"כ ה"ה בנ"ד יש להקל עכ"ד.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכן כתב להביא לדינא מרן החיד"א במחזיק ברכה (ס"ק ט') וז"ל: כבוד ששהתה ג' ימים בלא שריה לא מהני ליה צליה לבשלו אח"כ אלא דוקא בצליה שרי הרב צמח צדק סי' קכ"א והסכים עמו הפר"ח אבל הרב שער אפרים סי' פ"א שרי לבשלו אחר צליה וכן הסכים הרב כרתי, עכ"ל, וכן כתב לדינא בערוך השולחן (סו"ס טז, ובסימן סט ס"ע) וז"ל: אך י"ל דכבוד כיון דהוא כולו דם רק התורה התירתו ע"י צלייתו שוב אין חילוק בין עבר עליו ג' ימים או לא עבר עליו וכן נראה עיקר שהרי לא הוזכר בשום פוסק לחלק בכבוד בזה, עכ"ל, וכן נראה מדברי הכה"ח סקכ"ז שסתם להיתרא בכה"ג, וראה עוד מש"כ בזה בסימן סט אות קצו.

וכן כתב להתיר במטה יהונתן וז"ל: לפי דבריו אם שהה כבוד ג' ימים מעת לעת נמי אסור לבשלו אחר צלי אבל התוס' פירשו הטעם הא דמותר לבשל כבוד אחר צלי משום שכבוד כולו דם והתורה התירה ואינו אסור רק מדרבנן וכיון שנעשה צלי אף שעדיין יש בו דם מותר א"כ לפי טעם זה אף בשהה ג' ימים בלי מליחה נמי שרי לבשל אחר צלי. עכ"ד, וכן כתב בכרתי ופלתי (סימן ע"ג ס"ק ה') להקל לבשלו אחרי הצלייה משום דבלאו הכי בשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים.

וכן הוא דעת הגאון רבי שלום משאש זצ"ל בספר מזרח שמש, וכן כתב באוצר המכתבים, וטעמו כיון שאינו אלא חומרת הגאונים לגבי בשר, ולא מופיע בש"ס, וגם שהרי הדם שבו נצמת ויצא בצליה, ולכן נראה שמותר לבשלו אח"כ, כן כתב לי בשמו ידידי הרה"ג ברוך כפיר מבורך דדון שליט"א, וחיפשתי קצת בספרים הנ"ל, ולא מצאתיו, ועיין.

אבל בשו"ת צמח צדק סימן קכא כתב הגאון רבי מנחם מנדל אב"ד ניקלשבורג זצ"ל בתשובה להגאון רבי אפרים הכהן זצ"ל שא"א לבשל אחר את הכבוד, וז"ל: נראה פשוט דאין לחלק בין כבוד לבשר לפי מה שהחמירו הגאונים בבשר ששהה ג' ימים בלא שרייה, דלא שרי אלא לצלי ובא האחרונים והחמירו אליבייהו דאסור לבשל אחר הצלייה הוא הדין נמי כבוד ששהה ג' ימים בלא שרייה אסורה לבשל אחר הצלייה דזיל בתר טעמא דהא דאסרו האחרונים אליבא דגאונים לבשל הבשר אחר הצלייה היינו משום דכיון שנתקשה הדם בבשר לא קים להו דנפיק כל הדם על ידי צלייה. והוסיף שם לבאר, והא דצלי מהני ושרי ע"י צלי, היינו משום דממה נפשך הוא שרי, אי נפיק כולו הוי דם שלא פירש ושרי, אבל לבשל אחר

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הצליה לא שרי משום דחיישינן דילמא לא נפיק כל הדם ע"י צליה ואח"כ ע"י הבישול שפועל יותר יצא עוד דם ויתבשל בדם לכך אסרו לבשל אחר הצליה, כ"ז מבואר בפוסקים הביאם הרב ב"י בטור יו"ד סימן ס"ט, וכיון דהכי הוא ודאי דגם בכבד איכא הך חששא, דכיון שלא נשרית תוך ג' ימים ונתקשה הדם בתוכה חיישינן דילמא לא יצא כל הדם ע"י צליה, ואח"כ ע"י בישול שפועל יותר יצא דמה ונתבשל בתוך הדם, לכך לא שרי לבשל אחר הצליה.

והוסיף לבאר עוד, ולא דמי לעיקר דין הכבד דלא שרי אלא לצלי, ואפילו הכי מותרת לבשל אחר הצליה ולא חיישינן שמא לא יצא כל דמה ע"י הצליה ויצא אח"כ ע"י הבישול, התם שאני דלא נתקשה הדם בכבד, וקים להו לרז"ל דע"י הצליה יוצא כל דמה, והא דמליחה לא מהני לה, היינו משום ריבוי הדם שבה דאין המלח פועל להוציא כל דמה, אבל צליה מוציא כל דמה ומותרת לבשל אח"כ, דכבר נפיק כל דמה, משא"כ בכבד שנתקשה דמה בתוכה לא קים להו להאחרונים שהצליה מוציא כל הדם, לכן אסור לבשלה אחר הצליה, דשמא לא יצא כל דמה ע"י הצליה ויצא אח"כ ע"י בישול, לכך אסורה לבשל אחר הצליה עכ"ד.

ואמנם אכתי איכא למיפרך דכיון דשרינן לאכול את הכבד בצלי אף שעברו ג' ימים משחיטתו, א"כ נתיר גם בבישול, וי"ל פשוט שבבישול חיישינן שהדם יצא מן הכבד, וע"י כן הו"ל דם שפירש מן הכבד ואסור.

וכן כתב בפרי חדש סימן עג סק"א שכבד ששהה ג' ימים בלא שרייה לא מהני ליה צלייה, וכן כתב בספר מנחת יעקב כלל ד' סק"ג, וכן כתב בחכמת אדם כלל לד' סק"ג, וז"ל: כבד ששהה ג' ימים בלא מליחה וצלאו אין להחמיר אחר צלייתו דדין דבשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים, ובמנ"י כלל ד' כתב בשם הצ"צ דאסור עכ"ד. וכן כתב ביד יהודה פיה"א סוף סק"ד, וכן כתב בערך השלחן (ס"ק ה') להביא לדברי הצמח צדק הנ"ל והפר"ח, וכמו שכתב במנחת יעקב, ושכן כתב בסלת למנחה כלל כד דין ו' וכתב שגם הכלי נאסר יעו"ש, וכתב להעיר ע"ד שלענ"ד נראה שגם בשאר בשר הכלי מותר דהא יש פוסקים דס"ל דכלי הבלוע האיסור דרבנן א"צ הכשר כמ"ש בסימן קיג יעו"ש וא"כ הכא דאינו אלא חומרת הגאונים ואיכא מאן דמתיר לבשלו אחר צלייה הכלי מותר, וכתב שכן כתב הרב עבדות הגרשוני סימן סו יעו"ש.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכן כתב בפמ"ג (סי' ס"ט מש"ז סוף ס"ק ל"ב ד"ה ולענין) וז"ל: וכבוד שנשתהה שלשה ימים אין להתיר ע"י צליה לבשלו לכתחילה, וכן הסכים הצמח צדק סימן קכא והמנחת יעקב שם אות ג', עכ"ל. וכן כתב בשלחן גבוה (ס"ק א') שכתב להביא לדברי הפר"ח הנ"ל לאסור, וכן כתב לדינא במחצית השקל (ס"ק ט'), וכן כתב לדינא בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ג סי' שכ"ז גליון על סי' ס"ט סעי' י"ב ד"ה כבוד). וכן כתב בזבחי צדק (סי' ס"ט ס"ק קמ"ה) וז"ל: אין לקהל בכבוד ששהה ג' ימים בלא מליחה לבין הבגשר אלא דין הכבוד כדין הבשר וג"כ לכתחילה אסור לבשלו אחר הצליה, ובדיעבד מותר, מנ"י כלל ד' סק"ג, וכן כתבנו לקמן סימן עג אות יט משם כמה אחרונים ע"ש עכ"ד, וכן כתב במקדש מעט (ס"ק ח'). וכן כתב יד יהודה (הקצר סימן עג ס"ק ד', הארוך סוף ס"ק ד'), וכתב שם בפירוש הארוך שיש להחמיר בזה וז"ל: דאחר דהצלי דנתקשה בשרה אין שום סברה בעולם לומר דפולטת ואינה בולעת והקצת דם האברים שחיישינן שנשאר בה ולא נפלוט בצלי יפלטנו בבישול בזה שפיר חוזרת ובולעת וגם הקדירה יהא נאסר, וכיון דסוגיא דשמעתא דדם הכבוד אוסר כשאר בשר יש להחמיר בזה ג"כ וכ"כ הפ"ח עכ"ד.

וכן ראיתי שהו"ד מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל בעל האגרות משה בספר רשומי אהרן (ח"א יו"ד סי' ע"ג אות ג') שכבוד שנצלה לאחר ג' ימים אי אפשר לבשלו או לטגנו. עכ"ד, וכן הו"ד הגרשז"א זצ"ל בספר אמירה לבית יעקב (אות כ"ב) גם בכבוד נוהג דין זה שאין לבשלו אחר הצליה, אם עברו שלשה ימים בין השחיטה לצליה.

וכן כתב בשו"ת יחיה דעת חלק ו' סימן מו, להביא לדעות הפוסקים שכתבו לאסור לבשל את הכבוד אף לאחר צלייתו אם עברו עליו ג' ימים, והו"ד לקמן, וכן כתב בהליכות עולם (חלק ו' עמ' ר"ח) והוא ממש"כ בתשובה שם ביחו"ד.

וכן הו"ד הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל לדינא בשו"ת אור לציון תשובה י' שאין לבשל כבוד שנצלה לאחר שלושה ימים מהשחיטה ואם חולטים אותו במים רותחין אפשר לבשלו לאחר מכן וכבוד שהוקפא ועברו עליו בהקפאה יותר משלושה ימים אפשר לבשלו לאחר שנצלה, ושם בהערה הרב החיד"א במחזיק ברכה סימן עג אות ט' הביא בשם הצמח צדק והפרי חדש שכבוד ששהה שלשה ימים בלא שרייה לא מהני ליה צלייה לבשלו אח"כ

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואינו נאכל אלא צלי וכמו שכתב בשו"ע סימן סט סי"ב לגבי בשר ששה שלשה ימים ובשער אפרים והכרתי כתבו שאפשר לבשלו, ובזבחי צדק סימן סט אות קמה כתב להתיר, ובכה"ח אות קצז, ובזבחי צדק סימן עג אות יט כתב להקל בזה עפ"י האחרונים שהקילו בזה והרי סותר דבריו, מ"מ כתב באול"צ שם שלכתחילה יש להחמיר בזה.

וכן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספר אורחות הבית (פרק ו' סעי' כ"ב), וכן כתב לדינא הגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בשו"ת שבט הקהתי (ח"ג סי' רי"ח) שלדינא אסור לבשלו אח"כ אם עברו עליו ג' ימים, ויעו"ש שכתב לדון בהאי דינא אם מותר לחותכו בסכין, וכתב שם לדון לגבי בשר, וכתב שכ"ש בכבד שיש פוסקים שס"ל שבכבד מותר לבשל אחר צלייתו אפילו נשתהה ג' ימים שבדרכ"ת הביא השיטות ובתשובות כ"ס יו"ד סימן מ' ודאי שמותר לטוחנו אחר שנשתהה ג' ימים בלא מליחה וצלאו.

וכן כתב בילקוט יוסף איסור והיתר חלק סימן עג סעי' כ"ה, וז"ל: כבד ששהה ג' ימים מעת לעת, יש אומרים שאסור לבשלו אחר הצלייה, ויש מתירים, ולדינא ראוי להחמיר כסברא ראשונה שלא לבשלו אחר הצלייה, כדין בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, שאין לבשלו אחר הצלייה, ובדיעבד אם הכבד שהה ג' ימים וצלאו ועבר ובישלו אחר הצלייה, הכבד מותר עכ"ד, ושם בהערות האריך בכ"ז, והביא שכן כתב להקל בפחד יצחק מערכת כבד בשם האיסור והיתר כלל כ' אות ג' שאפילו אם שהה ג' וד' ימים בלא מליחה והדחה מותר לצלותו ולבשלו אפילו בהפסד מועט כגון כבד של תרנגולת ויונה, והביא שם שכן כתב בספר מזרח שמש (סימן סט) כתב וכן מצאתי אצלי כתוב משם הרב לקט הקמח להתיר ולכן נראה דכיון שהרבה מן האחרונים סוברים דדם כבד דרבנן וכו' ומה גם לאחר צלייה הרי בכהאי גוונא שאינו אלא חומרת הגאונים יש להקל ואין לך בו אלא חידושו בבשר דוקא ולא בכבד יעו"ש, ומ"מ כתב שם שלהלכה ראוי להחמיר כסברת הצמח צדק, ומ"מ לכו"ע אם עבר ובשלו מותר, עכת"ד, וראה עוד בשו"ת מעדני מלכים ח"א סימן לב, שמותר לבשל אחר הצלייה, אף אם עברו עליו הכבד ג' ימים בלא צליה, בשעת הדחק, אבל לכתחילה אם אפשר לקנות כבד שלא שהה ג' ימים יותר טוב יעו"ש).

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואם עברו ובשלו את הכבד, [אף שצלו אותו ג' ימים לאחר השחיטה, ולא היה בהקפאה] לכו"ע הכבד מותר באכילה (והנה נראה דאף דדעת הרמ"א להחמיר בכבד שבשלו אותו שאסור לאוכלו בדיעבד, מ"מ בכבד שצלו אותו ואח"כ בשלו אותו בדיעבד מותר, וכן כתב להתיר בשו"ת יחו"ד שם, שלכו"ע מותר ואף לדעת הרמ"א, וכן נראה ממש"כ בילקו"י שם).

ואף במקום חולי אין להקל אם קנו כבד שעברו עליו ג' ימים ללא צליה, ולא הקפואו אותו, לצלות אותו ולבשל אותו, ומ"מ נראה שבמקום ספק אם הקפואו את הכבד יש להקל בזה ובפרט במקום חולי (והנה בעיקר הנידון המ"ל ראיתי בקובץ תפארת אברהם עמ' רלד שיו"ל ע"י כולל להוראה ירושלים בראשות ידידי הגר"א סקוצילס שליט"א והובא שם שנשאל מרן הגר"א נבנצל שליט"א רב העתיקה בירושלים עיה"ק בזה"ל: שאלה, נשאלתי מאד שאשתו חלשה וצריכה להוסיף ברזל בגופה, ולכן רוצה לאכול כבד מבושל אחרי צלייה, אלא שקנו כבד שלא צלו אותו כבר שלשה ימים, האם ניתן אח"כ לבשל אותו לצורך האשה הזאת, תשובה: שיקנה כבד אחר עכ"ל, ויעו"ש בהערות שהאריך בכל הנ"ל וכתב שם שכן הורה לו הגר"ע אויערבאך שליט"א אבל הגר"ש דבילצקי זצוק"ל הוראה לו שיכול להקל בזה ולבשה לצורכה יעו"ש, ומדעת הגר"א נבנצל שליט"א מבואר דלדינא א"א לבשל כבד שעברו עליו ג' ימים ללא צליה, אלא די"ל דכ"ז לא מיירי היכא שהיה בהקפאה, אבל היכא שהיה בהקפאה איכא להקל בזה, ומש"כ אם איכא ספק כן נראה ע"פ מה שיבואר לקמן בכ"ז).

ומ"מ אם הכבדים הוקפאו, אפשר לבשלם אף שעברו ג' ימים אחר הצליה (והנה מה שע"י הקפאת הכבדים לא חשיב שעברו עליהם ג' ימים, כן כתב בספר מנחת יעקב (בשו"ת שבסוף הספר סימן יד) שקרח לא חשיב מים ואין לאוסרו מטעם כבוד שלא שייך כבישה אלא בדבר לח, משא"כ בקר שהוא יבש יעו"ש, ואולם בשו"ת דבר שמואל סימן שעג כתב שקרח הוא כמים משום שטבע הקרירות והלחות הניגרת והנימסת תדיר מן הקרח היא נוקבת ונכנסת ומתפשטת בכל חלקי ועומקי הבשר שבתוכו כאשר הנסיון הוכיח בפירות המונחים להתקרר בתוך הקרח, אלא שכתב שעדיין אין הדבר ברור לנו כשמש אבל יש להחמיר בספק כבוש יעו"ש, וכן כתב באליהו זוטא או"ח סימן שכ"ז שקרח חשיב מים ובשר שנכבש מעת לעת במים שנגלד הוי כבוש, יעו"ש והו"ד לדינא בבית לחם יהודה סימן ס"ט ס"י.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

אבל באליהו רבה סימן שח סקי"ב לא ברירא ליה לדינא בדין זה יעו"ש, ובפרי מגדים (שפתי דעת סק"ס) כתב, שלכן אם נכבש ג' ימים בקרח ודאי אין להתירו בבישול ואם שהה מעת לעת אין להתירו לבישול, אבל לצלי מותר דאף דדעת הרמ"א בסט"ו דכבוש אסור אף לצלי, מ"מ כיון דהמחבר שם מתיר לצלי וכאן יש דעות לומר שבנקרש לא הוי כבוש לכן שרי בצלי יעו"ש, ואולם בערוך השולחן סימן ס"ט סעיף עט כתב, כיון שהבשר נקרש מחמת הקור ונעשה כאבן, אין הדם שבתוכו מתבייש כלל שהרי אנו רואים כשמפשירים אותו אפילו אחר זמן רב חוזר לקדמותו לאותו מצב של שעה שהוקפא בלא שום שינוי ולכן כל זמן שהיה קרוש אינו נחשב מכלל הג' ימים יעו"ש, ואם כתב בערוך השולחן כן לגבי הקפאה עם קרח שהייתה בזמנם, בזמנינו שהוא הקפאה יבשה לכאורה י"ל שלכו"ע לא הוי ככבוש, וכן כתב בדברי סופרים סימן סט סקל"ה.

ואמנם כתב שם שבשו"ת אגרות משה ח"א חיו"ד סימן כז, ובח"ב סימן כא נראה דלא ברירא ליה להתיר בכה"ג גם אליבא דהפרי מגדים, ומ"מ כתב שם שכיון שאפשר שבזה גם הפרי מגדים מודה, וגם כל האיסור של בשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים, לכן בדיעבד יש להקל בזה, אבל לכתחילה להניח במקפא כדי שיקרש ליותר מג' ימים יש לאסור אם לא לצורך גדול שהוא כבדיעבד דמי, יעו"ש, [והנה בכה"ג מצינו בשו"ת אג"מ שכתב כן לגבי אתרוג שהקפיאו אותו במקפא אם נכלל במש"כ ברמ"א או"ח ריש סימן תרמ"ח לגבי אתרוג שעברה עליו שנתו, ובספרי שערי יוסף בהל' אתרוג שיו"ל בקרוב, הבאתי שיש לחלק בין זמנינו שיש מקפאים טובים לזמנם, יעו"ש באריכות בכל הנ"ל, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן].

וכן כתב להחמיר בשו"ת אבני דרך חלק ו' סימן צט שיש להחמיר בזה ע"פ דברי האג"מ הנ"ל, וכתב לציין שם שכן כתב בשו"ת שרידי אש ח"ב חיו"ד סימן טו, ושכן העלה בשו"ת ישיב משה עמ' צו בשם הגריש"א, ושכן כתב להחמיר בשו"ת שבט הלוי חלק י' סימן כה, ומ"מ כתב שם שעדיין יש היתר לבשלו למרות ששהה יותר מג' ימים והוא לאחר הכשרה עם חליטה ברותחים וכמו שכתב בפרק הכשרות פ"ט מו, וציין עוד בזה למש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן קע אות ג', ובשו"ת ברכת יהודה ח"א חיו"ד סימן ח', ומ"מ כתב שם באבנ"ד הנ"ל שמותר במקום צורך גדול לצלותו.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכן הו"ד הגר"י שפירא זצ"ל בספר כרמי יהודה (יו"ד תשובה ש"ס) שאלה: בהקפואו כבוד תוך ג' מים האם מותר לאחר ג' ימים לבשלו אחר צלייתו, תשובה: לא עכ"ל. ובספר מנשים באהל להגר"ע אויערבאך שליט"א בהל' כבוד אות ט' הביא פסק מרן הגריש"א זצ"ל לגבי כבדים שהוקפאו אי שרי לסמוך ע"ז ולבשל אותם אחרי צליה גם אחרי ג' ימים, דהוי היתר רק בדיעבד.

וכן כבקובץ מבית לוי חלק יו"ד עמ' יג בהערה ד' שכתב להביא דעת הגר"ש וואזנר צ"ל שלגבי כבוד ששהה ג' ימים בהקפאה ונעשה כקרח שאין לבשלם לאחר הצליה, ורק לאוכלם צלויים, כיון דחיישינן שמא נתייבש דמו בתוכו.

ושוב ראיתי שבהנחיות של הרבנות הראשית למשגיחי כשרות שכבוד שהוקפא לאחר השחיטה ניתן לצלותו לאחר הפשרה ולבשלו לאחר מכן, ברמת כשרות מהדריין יש לצלות כבוד על אש גלויה בלבד, אין לבשל כבוד שהוקפא והופשר.

ואולם בשו"ת אבני ישפה חלק ה' סימן ק' ענף ה' כתב שיש להקל בזה מכמה טעמים, וז"ל: כתב השו"ע סי' ס"ט סע' י"ס שבשר ששהה ג' ימים בלי מליחה מותר רק בצליה ולא בבישול וגם אחר הצליה אסור לכתחילה לבשל את הבשר ולפי זה יש לדון לענין כבוד שכבר שהה ג' ימים מעת השחיטה והיה קפוא וכעת הוא רוצה לבשל אותו או לטגן אותו אחר הצליה אם מותר או אסור, ונראה שיש כאן הרבה סניפים להקל חדא שדעת מוה"ר עוזר מובא בט"ז סי' ס"ט סוף ס"ק ל"ג שאחר מליחה וצליה מותר לבשל ואף אנו נאמר שכיון שמלח לפני הצליה שפיר יכולים לבשל את הכבוד אבל אין זה מוכרח שיש לומר דוקא ע"י מליחה גמורה שמוציאה רוב הדם סובר שמועילה תוספת הצליה אבל אם יש רק מעט מליחה וכמו שמצוי בצליית כבוד יש לומר שאינו מועיל מה שיצלה שיהיה מותר אחר כך לבשל וסניף אחר לקולא הוא שכל ההלכה הזאת היא רק דין של לכתחילה שהרי אם צלה הבשר ושוב בישל מותר לאכול את הבשר וכדברי השו"ע שם סע' י"ב דלא מחזיקים איסור ולכן בדין שבדיעבד מותר אין להחמיר כל כך בדין הלכתחילה.

ועוד כתב שם, ועוד שהרבה פוסקים מקילים בבשר קפוא שלא אומרים בו דין בשר ששהה ג' ימים כלל ע' דרכי תשובה ס"ק רל"א ובשו"ת אגרות

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

משה יו"ד ח"א סי' כ"ז כ"ח ובצירוף שכאן איירי רק בדין של לכתחילה זה סניף גדול להקל רלמע וה נראה להקל לענין כבד קפוא ששהה ג' ימים אחר השחיטה שאחר הצליה שמותר לבשלו והסכים אתי מו"ר הגאון האדיר הגרש"ז אורבך שליט"א, עכ"ד. וכן ראיתי שכתב לדינא בספר להלכה הל' המטבח בבית היהודי, יעו"ש.

וכן כתב לדינא בשו"ת יביע אומר (ח"ב יו"ד סי' ד', ח"ז יו"ד סי' ד' אות א') וכן כתב בשו"ת יחווה דעת (ח"ו סוף סי' מ"ו) וכן כתב בהליכות עולם (ח"ו עמ' ר"ט) וז"ל: אכן נראה לי שבנידון שלנו שמניח את הכבדים בתא ההקפאה של המקרר עד שנקרשים ונקפאים לגמרי, מותר לכתחלה לבשל את הכבדים לאחר צלייתם כנהוג בכל הכבדים, כי על ידי שנקפאו ונקרשו אין כל חשש שנתייבש הדם בתוכם וכו' יש לומר שלענין בישול אחר צליה, שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, וכמבואר בשו"ת תרומת הדשן (סימן קס), ושכן יש נוהגים בקצת מקומות לבשלו אחר צליה. ע"ש. נהי שאנו אוסרים לכתחלה לבשלו אחר צליה, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך הנ"ל, מכל מקום באופן שהבשר נקפא יש להקל, ולהתיר לבשלו אחר צליה, והוא הדין לכבדים עכ"ד.

וכן כתב בילקו"י סימן עג סעיף כו, כבר נתבאר לעיל סימן דמי שקנה עופות רבים עם הכבדים שלהם, ואין באפשרותו לצלות מיד את כל הכבדים, מותר לו לכתחילה להשהותם ימים רבים במקרר עד שיתאפשר לו לצלותם, ואין חשש שמא יבוא לבשל את הכבד אחר הצלייה, ואם מניחים בתא ההקפאה של המקרר עד שנקרשים ונקפאים לגמרי, מותר לכתחילה לבשל את הכבדים לאחר צלייתם כנהוג בכל הכבדים עכ"ד, ובהערה שם ציין למש"כ להאריך בזה בשו"ת יחו"ד שם.

וכן כתב בדברי סופרים מליחה (סי' ס"ט עמק דבר ס"ק רס"ב) שאף לשיטות הפוסקים שחולקים בבשר אם שהה ג' ימים בלא מליחה מ"מ בכבד יש להתיר וז"ל: ובכבד יש מתירין אף לכתחלה, כי בכבד יש כמה צדדים להתיר, חדא דמסתברא שהזמן שהיה קפוא כאבן לא נחשב בכלל הג' ימים, ועוד דיש סוברים שבכבד אין כלל איסור זה של שהה ג' ימים וכו' ועוד דהא כבד צולין אותו תמיד, וכל האיסור הוא רק משום שאסור לבשלו אחר הצלייה, ויש הרבה פוסקים שמתירין אף בבשר לבשלו אחר הצלייה ואנו סומכים על שיטות אלו בדיעבד אם עבר ובשל, ולכן בצירוף

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

כל הסברות האלו, יש להקל באיסור זה שהוא רק חומרת הגאונים, עכת"ד. וכן כתב בקיצור שו"ע החדש (סי' ז' פרק ג' אות ג'). וכן כתב בשו"ת דברי דוד (ח"ב יו"ד סי' ח').

וכן כתב בשו"ת שולחן הלוי ח"א עמ' קסד אות יט שכתב שאפשר להתיר הכשרת הכבדים לאחר ג' ימים מיום שחיטת הבהמות אם הכבדים הוקפאו מזמן השחיטה, אף אם יבשלם לאחר מכן, וטעמא דמילתא הוא משום שיש כאן ב' ספיקות הא' שהרבה פוסקים התירו בישול אחר צלייה על דבר שהוקפא אפילו לזמן ארוך, ואף שנהגו לאסור זה בשאר בשר שאני שכבד כולו דם, הב' מצאנו כמה פוסקים שהתירו למלוח כבד אחרי ג' ימים, ולכן יש לצרף ב' ענינים אלה בכבד קפוא לבישול אחר צלי שהוא כעין חומרא על גיב חומרא, אבל לגבי שאר בשר אין להקל בהנ"ל, [וראה שם עוד בפרק יח אות ז' שכתב שיש להקל ואף להמדיקדים לגבי כבד שהוקפא שלא לבשלו אבל בלי בישול ודאי מותר ללא חשש פקפוק כלל]. יעו"ש. וכן שמעתי לדינא ממו"ח הגר"ש יאיר שליט"א.

וכן מורה מו"ר הגר"ע פריד שליט"א, וז"ל: אם צליית הכבד נעשתה לאחר שלושה ימים מהשחיטה, אז אין לבשלו לאחר הצלייה. עבר ובישלו – מותר לאוכלו, ואם הקפוא את הכבד לאחר השחיטה, מונים את שלושת הימים לאחר שהוציאו אותו מההפשרה. עכ"ד.

וכן ראיתי שכתב לדינא הרה"ג רזיאל כהן שליט"א במח"ס שו"ת מחקרי ארץ וז"ל: אולם אם בתוך אותם 72 שעות הוכנס הכבד למקפוא, ההקפאה שומרת עליו במצב סטטי, ולכן אין מחשבים את הזמן ששוהה בהקפאה כדי לאוסרו בבישול. ולדוגמא אם אחר 24 מהשחיטה הכניסו את הכבד להקפאה (אפילו למשך חצי שנה), הזמן שהכבד שוהה בהקפאה אינו אוסרו, ולכן אחר ההפשרה יש לכבד זה אורכה של עוד 48 שעות (דהיינו 72 שעות במצטבר) עד שייאסר לבישול. וכל שמיהרו לצלותו בתוך 48 שעות להפשרה, מותר לבשלו אחרי הצליה. עכ"ד.

וכן הובא בגליון פניני הפרשה (קובץ ט עמ' 148) שנשאל הגר"מ מאזוז שליט"א, האם כבד שבתוך שלושה ימים לשחיטתו הוקפא, האם ניתן לבשלו לאחר זמן, והשיב בזה"ל: בשר שנשאר במקפוא, לא איבד טעמו ולא נס ליחו, ולכן דינו לעולן כמו בתוך שלושה ימים, והוא הדין לכבד,

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

שגם אם עברו עליו כמה ימים בהקפאה, אפשר לצלותו ולבשלו אח"כ עכ"ל. ושור"ר שכן הודפס בספר מקור נאמן ח"א סימן תקפא.

וכן כתב בספר תורת הבשר עמ' סו בהערה יד, שכתב שם הכבוד שהה בהקפאה נראה שיש להקל בזה בעת הצורך, כיון דבלא"ה יש מקילין בבשר קפוא אפילו למלחו ולבשלו כמו שכתב שם בספרו הנ"ל פרק ח' דין ה', ושכן מטו משמיה דמרן החזו"א זללה"ה וכבוד לעולם אין הנידון אלא לבשלו אחר צלייתו, ובזה גם בבשר שלא הוקפא מותר בדיעבד, א"כ בכבוד ששהה בהקפאה ונצלה יש הרבה צדדים להקל, וכיון דעיקר הדין אינו אלא חומרת הגאונים והפוסקים הקילו בזה בכמה דברים אין להחמיר בזה כולי האי. וכן ראה עוד לדינא בקובץ מהדריין חלק יב עמ' פז במאמרו של הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א ששם כתב שלכאורה בכבוד שהקופא תוך ג' ימים לשחיטה ומפשירים אותו לאחר ג' ימים וצולים אותו שיהיה שרי לבשלו, בצירוף שיטת הפוסקים שגם בשר בהקפאה לפני מליחה יותר מג' ימים מותר למולחו לאחר הפשרתו שכיון שקפא לא אמרינן שהדם מתקשה בתוכו, וכמו שמבואר בערוך השולחן סימן סט סקע"ט ובשו"ת עמק הלכה יו"ד סימן כא, ועיין עוד בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סימן כא, וכתב שם שאף שלענין הלכה לא מקילים כשיטות אלו, מ"מ הכא לענין בישול אחר צלייה בכבוד שנחלקו בו הפוסקים שמא יש לצרף דעות אלו לקולא, וכתב שם, ששמע ממרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שמורה בזה לקולא ששרי לבשל אחר צליה כבוד שהוקפא תוך ג' ימים לשחיטה, ואולם כתב שם שדעת מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל לאסור בזה. עכת"ד, וכן בדעת מרן הגרי"ש זצ"ל כתב לי הגאון רבי אברהם צבי ישראלזון שליט"א וז"ל: דעת מרן אא"ז שכבוד שהיה קפוא בהקפאה טובה מותר לצלותו ולבשלו אחרי הצלייה גם אם היה קפוא יותר מג' ימים. עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת אור לציון שם שאם שהה הכבוד בהקפאה באותם השלושה ימים יש להקל לבשלו לאחר הצלייה וכמו שכתב בפרק יב תשובה ח' לגבי בשר שהקופא לפני המליחה ששיש סברא כדעת המקילים שבשר הנקפא לא אמרינן שנתבייש דמו בתוכו ושם נתבאר שבצירוף חליטה אין צריך להחמיר בזה שכן דין בשר ששהה ג' ימים אינו אלא חומרת הגאונים יעו"ש וכתב שם שא"כ ה"ה בנ"ד יש להקל בכבוד קפוא בצירוף דעת הסוברים שכבוד מותר לבשלו אחר צלייה אף אם שהה

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

שלושה ימים וע"כ כבד שיהיה בהקפאה יותר משלושה ימים מותר לבשלן לאחר צלייה.

וכתב שם שכבד ששהה שלשה ימים בלא הקפאה מותר לצלותו בלבד שלא לבשלן וכמו שנתבאר ומכל מקום מותר להשהותו לכתחילה שלשה ימים ואין לחוש שמא יבשלנו לאחר הצלייה שאף שגבי בשר סתם כתב הרמ"א בסימן סט סי"ב שאין להשהותו שלשה ימים בלא מליחה דחיישינן שמא ישכח ויבשל מ"מ כתב בשבחי צדק שם אות קמד שכבד מותר להשהותו ולא חיישינן שמא ישכח שכל מידי בדיעבד מותר לא חיישינן שמא ישכח וכמ"ש בפתחי תשובה שם סקכ"ו בשם החמודי דניאל יעו"ש, ובכה"ח שם אות קצו יעו"ש, ועיין עוד בזה בשו"ת חלק לוי חיו"ד סימן ל'.

בירור בכשריות היום – האם מקפאים את הכבד ישר לאחר השחיטה

ואמנם יש לדון דאף לשיטתו אפשר כיון דלא ידעינן דהכבד היה ישר במקפא אחרי שחיטתו, האם נימא דספיקא לקולא או לחומרא, ויש לברר מה המציאות בזה.

ושאלתי בזה עתה למו"ח הגאון רבי שמואל יאיר שליט"א במח"ס משנ"ב תפארת וש"ס, ואמר לי שעדיין אף הכבד עתה מוקפא, כיון שאין אנו יודעים שהקפוא את הכבד ולא עברו עליו ג' ימים אחרי הצלייה וכיון שכן, יש לן ספק, הרי אין לבשל את הכבד לאחר הצליה, והוסיף עוד שב-90 אחוז מהמקומות לא מקפאים את הכבד מיד, וגם שהרי אפשר לבדוק דבר זה על האריזה.

ואמנם אכתי יש לעיין מדוע לא נימא ספק ספיקא, ספק א' האם מותר לבשל את הכבד אחר צלייה אם עברו עליו ג' ימים, ספק ב' אם הכבד הוקפא או לא, וממילא נימא ספק ספיקא לקולא.

ויש להוכיח בזה כיוצא בזה ממש"כ הגר"ע יוסף זצוק"ל כן בהליכות עולם חלק ו' עמ' ר' כיוצא בזה לגבי בשר וכתב שם שספיקו לקולא משום ספק ספיקא, וממילא ה"ה אם יש ספק אם עברו על הכבד שלשה ימים או לא, ספיקו לקולא, וה"ה בנ"ד.

קובץ באר התורה (קפת) פרשת שופטים

ושוב אמר לי בזה מוח"ז הגאון רבי אברהם אלחנן שליט"א במח"ס מנחת אברהם ב' חלקים, ששמע פעם שצריך שהכבוד יהיה מוקפא בקור של 18 מעלות מינוס, וזה לא מצוי בדרך כלל שהמקפויאים של החנויות שמוכרים בהם את הכבוד יהיה בכזה דרגת קור שתקפויא את הדם שבכבוד, וממילא אין לסמוך על הנ"ל.

ואכתי יש לברר את המציאות, משום שכפי הנראה היום מקפויאים את הכבוד בתוך ג' ימים לשחיטתו, ומה שגם שלא מצוי בחנויות בכלל למכירה כבוד טרי, וכמו שאמרו לי כמה אנשים.

ושוב שאלתי בזה למו"ר הגאון רבי עמרם פריד שליט"א ואמר לי שבדרך כלל מקפויאים את הכבוד בתוך יום א' לשחיטתו או בתוך כמה שעות, ומשו"ה מותר אח"כ לבשלו אף אם נשאר במקרר יומיים, כי עדיין ממשיכים את הג' ימים, ושוב שאלתי שהרי יש שאומרים אחרת, ואמר לי בשנת תשס"ה היה כמה חודשים בהרבה מפעלים של כל ההכשרים ללמוד כל ההלכה למעשה, וראה שמקפויאים את הכבוד ישר אחרי השחיטה, ונראה שכן המציאות היום, ואמנם שוב שאלתי בזה להגר"א פרינץ שליט"א במח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים, וכתב לי שהרי זה תלוי בכשרויות, וכל כשרות בפנ"ע, ואכן הראוני שבכשרות של הרב רובין, כתוב במפורש שהכבוד לצליה בלבד, כיון שהוא כבוד טרי וכנראה שהיה יותר מג' ימים בלא צליה, וממילא תלוי כל כבוד וכבוד במציאות הנ"ל,

ושוב ראיתי להגר"ד נקי שליט"א בחוברת הכשרות בהלכה ובאגדה בדיני צליית הכבוד, שכתב שם, לדינא בזה"ל: יש להזהר שכאשר קונים כבוד טרי בחנויות, לברר את תאריך השחיטה, כך שאם עברו שלשה ימים [72 שעות] משעת השחיטה, לא יבשל את הכבוד אחר צלייתו, עכ"ד.

ולכן יש לומר שבחנויות שמוכרים כבוד עם הכשר בתוך חותם, והכבוד הנ"ל צלוי, שיש לבדוק אכן אם צלו את הכבוד בתוך ג' ימים או שהקפויאו אותו שאכן יהיה אפשר לבשל אותו, ומ"מ דוקא במה שרשום עליהם במפורש לצליה בלבד, ואין לבשל אותם אם עברו עליהם ג' ימים מהשחיטה, אבל בכבדים שלא רשום עליהם כלום, וקשה לברר אם עברו עליהם ג' ימים מהשחיטה או לא, איכא למימר ספק ספיקא לקולא, וכמ"ש לעיל, וכמו שנראה מדברי הגר"ע יוסף זצ"ל בהליכות עולם דכל היכא דאיכא ספק יש להקל בזה.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואמנם ששאלתי להגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א במח"ס שו"ת שואלין ודורשיין ואב"ד גילה, בזה"ל: האם ידוע לכת"ר מה המציאות, האם מקפיאים את הכבד טרי אחרי יום או שמשאירים אותו על המדפים ונפק"מ לבישול אחרי צלייתו, מאחר שמחמירים כשיטות הפוסקים שלא לבשל כבד שצלו אותו אחר ג' ימים שלא היה במקפיא, וחכ"א שליט"א אמר לי שבדרך כלל מקפיאים את הכבד מיד, ואשמח לקבל בזה מקורות וראיות, וגם לא מקפיאים האם אפשר להקל להשתמש בכבד הזה מדין ספק ספיקא שהרי יש פוסקים שמקילים לבשל את הכבד אף אם צלו אותו לאחר ג' ימים, ואף דיש כאן ספק אחד במציאות, כיון שקשה לברר אותו, לכאורה נימא ספק ספיקא לקולא. ע"כ השאלה, כתב לי בזה"ל: כבד שהיה במקפיא, נוהגים להקל בו כדין כבד תוך ג' ימים, וכיון שלהלכה אנו פוסקים שכבד אחר ג' ימים שלא היה במקפיא אין לבשל אותו אחרי הצלייה, אמנם אפשר לערות עליו רוטב חם, ואין כאן שום ספק ספיקא כיון שכך נפסק להלכה עכ"ל.

ושוב בענין הנ"ל ביררתי ושאלתי כמה תלמידי חכמים, יש שכתבו לי שלמעשה המציאות הוא שלא מקפיאים את הכבד מיד, וכן כתב לי הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א במח"ס שערי הברכה ושערי הנישואין ושא"ס בית שמש וז"ל: בכשרויות המהדרין, [עכ"פ באלו שהיה לי שייכות עמהם, בעת שכיחנתי כרב משחטה], בוודאי לא מקפיאים את הכבד. ומשאירים אותו כך על המדפים, עם תאריך מפורט על זמן שחיטתו. ולכאורה אין להקל בזה משום ס"ס, כיון שזה ספק חסרון ידיעה, שאפשר לבררו בקל. ומה שלאדם הפרטי [שאינו עובד במשחטה] קשה לברר מחמת קשיים טכניים, פשוט שאין זה עושה זאת בתור ספק. עכ"ד, וכן כתב לי הגאון רבי אליהו פנחסי שליט"א במח"ס הכשרות למעשה, שכפי הידוע לו וכמו שפורסם ע"י הגאון רבי דוד טהרני שליט"א מבד"ץ יורה דעה בראשות הגר"ש מחפוד שליט"א רוב הכבד הקפוא עברו עליהם שלושה ימים, ושוב כתב לי בזה"ל: יותר שווה להם למכור טרי. מה שלא נמכר לאחר כמה ימים מכניסים למקפיא, לענ"ד סתם כבד, עברו ג' ימים, עכ"ל.

וכן ששאלתי להגאון רבי שמעון ללוש שליט"א במח"ס שו"ת נשמע קולם ושא"ס בזה"ל: האם ידוע לכת"ר מה המציאות, האם מקפיאים את הכבד טרי אחרי יום או שמשאירים אותו על המדפים ונפק"מ לבישול אחרי

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

צלייתו, מאחר שמחמירים כשיטות הפוסקים שלא לבשל כבד שצלו אותו אחר ג' ימים שלא היה במקפא, וחכ"א שליט"א אמר לי שבדרך כלל מקפיאים את הכבד מיד, ואשמח לקבל בזה מקורות וראיות, וגם לא מקפיאים האם אפשר להקל להשתמש בכבד הזה מדין ספק ספיקא שהרי יש פוסקים שמקילים לבשל את הכבד אף אם צלו אותו לאחר ג' ימים, ואף דיש כאן ספק אחד במציאות, כיון שקשה לברר אותו, לכאורה נימא ספק ספיקא לקולא, ע"כ שאלתי אליו.

וכתב לי בזה"ל: כפי מה שידוע לי, ממה ששאלנו בזמנו (לפני כ-15 שנה) להגר"ש מחפוד שליט"א, ה' ישלח לו רפואה שלימה, וכן לכשרות של בית יוסף, והודיעו לנו מפורשות, שעל אף שכותבים על הכבד לצליה בלבד, אין זה אלא ליתר ביטחון, אבל בדרך כלל פשוט וברור שמקפיאים אותם כבר באותו היום או לכל היותר למחרת במקרים מיוחדים.

ולענ"ד בודאי שבמקום ספק אם הוקפא תוך ג' או לאחריו, אמרינן ס"ס כפי שעשה כבודו.

ולגבי מס' המעלות קור שצריך, לא ידעתי מקור לשיעור בזה בפוסקים, אלא העיקר שיהיה קפוא עד כדי קשיחות, שאינו רק יותר, ועי"ז עומד במצבו.

ולענין הס"ס בסיום הדברים, יש לדעת שאפילו לא היה 'קשה' לברר את הספק שבמציאות, כל שא"א לברר את ב' הספיקות, א"צ לברר אפילו אחד מהם, כנודע ע"פ הרשב"א, וכן הוא ביבי"א בכ"ד, (עי' בדין מעשרות וערלה בפירות מן השוק), ובחזו"ע ברכות בתחילתו (בדין ספק ערלה מן השוק). ע"כ תשובתו של ידידי הגאון רבי שמעון ללוש שליט"א אלי.

וכן טען גם ידידי הרה"ג נתנאל קנתן שליט"א במח"ס מנחת נתנאל, שבכבד קפוא בדרך כלל מקפיאים אותו באותו יום, ועכ"פ יום אח"כ, ושכך המציאות הוא בהכשרים של "בית יוסף" ו"יורה דעה".

ושם כתב לי גם הגאון האדיר רבי יהודה ברכה שליט"א במח"ס שו"ת ברכת יהודה וש"א"ס, בזה"ל: עיין ברכת יהודה חלק ה' חיו"ד סי' ב' שיש להתיר זאת ובגליון הספר עוד הארכת בזה עכ"ד, והנה עיינתי בספרו שם ושם כתב להביא דברי הגרע"י שכתב לדון האם מותר לבשל את הכבד

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

לאחר הצלייה, אם עברו עליו ג' ימים, וכתב שם שנראה מדברי הגרע"י דכתב להחמיר בהנ"ל לגבי כבוד, כיון שדעת הרב שער אפרים היא דעת יחידאה, אבל כתב שם להעיר על דברי הגרע"י זצ"ל ביחוד בזה"ל: אולם לאחר הקידה דברי מו"ר אינם מובנים שהרי כתב בשו"ע בסי' סט סעיף יב שבשר ששהה שלושה ימים מותר לצלותו וא"ב מאי חידוש איכא הכא וא"ת כמ"ש מו"ר דאתא למימר דלא נימא שלא התיר השו"ע כי אם בבשר ולא בכבד מאחר ואית ביה ריבוי של דם קמ"ל שאף לגבי כבוד משרא שרי א"כ העיקר חסר מן הספר בדברי הכרתי כי הנה ז"ל הכרתי כבוד ששהה ג' ימים בלי מליחה נראה דאין להחמיר אחר צלייתו דבלא"ה דין בשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים עכ"ל והשתא לפי ביאור מו"ר שכוונת הכרתי לחדש שאף הכבד דאית ביה ריבוי של דם דינו כדין הבשר הוה ליה למימר כבוד ששהה ג' ימים בלי מליחה נראה דאין להחמיר אחר צלייתו אע"פ שיש בו ריבוי דם ואילו מ"ש דבלא"ה דין בשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים אינו עונה על השאלה מדוע יש להקל הכא בכבד דאית ביה ריבוי של דם ונמצא א"כ שהעיקר חסר מן הספר, אולם אי נימא דאתא לחדש שמותר לבשלו לאחר הצליה ניחא דאתא לחדש דשרי לבשל את הכבד לאחר צלייתו משום דבלא"ה דין בשר ששהה ג' ימים הוא רק חומרת הגאונים ור"ל שמאחר ודין בשר ששהה ג' ימים שאסור לבשלו לאחר צליה הוא רק חומרת הגאונים שפיר דמי להקל בזה לגבי כבוד מאחר והכבד פולטת ואינה בולעת ולפי ביאור זה ניחא טפי הלשון שכתב הכרתי שאין להחמיר אחר צלייתו דאילו לפי הפירוש של מו"ר הוה ליה למימר שאין להחמיר לצלותו וממה שכתב אחר צלייתו משמע דלצליה אין כל ספק שמותר והחידוש הוא שאף שרי לבשלו לאחר צלייתו וידידי הרה"ג רבי יששכר דוב הופמן שליט"א הודיעני שכן תפסו בזה כמה מחברים על מורנו ורבנו הלא הם שו"ת משנה שלמה חיו"ד סי' לג עמוד רטו ושו"ת רביד האברך ח"א סי' כב עמוד קמג וספר כשרות למהדרין עמוד מה בהערה [וע"ע מ"ש בזה בירחון יתד המאיר גליון 129 עמודים 40 41].

וכתב שם עוד בשו"ת ברכת יהודה שם, והשתא מאחר וחזינן שדעת הרב שער אפרים אינה דעת יחידאה אית לן למינקט כוותייה דבמילתא דרבנן נקטינן כדברי המיקל כל שאינו דעת יחיד ומה גם שכן נוטה דעת החיד"א וידוע שקיבלנו הוראות מרן החיד"א ואף שהפר"ח החמיר בזה ואנן קיבלנו הוראות הפר"ח היכא דאינו פליג על מרן מ"מ מרן החיד"א הוה

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

בתרא לפר"ח ויש לנקוט כוותיה היכא דפליג על הפר"ח ויש להוסיף עוד שהרי כתב הרנ"ך בספר מעשה נסים עמוד יז אות סא שאף לדעת המחמירים בזה מ"מ בדיעבד יש להתיר זאת ע"ש והשתא מאחר ובדיעבד לכו"ע משרא שרי שפיר יש לסמוך ע"ד המקילים אף לכתחילה ונודע מ"ש בספר פרי תאר סי' ח סק"א שכל דבדיעבד שרי ויש ספק בלכתחילה יש להקל אף לכתחילה הובא בשו"ת יבי"א ח"י חאו"ח סי' מו ע"ש והנלע"ד כתבתי, עכ"ד, והעולה מדבריו דלדינא שרי לכתחילה לבשלו אם עברו עליו ג' ימים כדעת הרב שער אפרים, וממילא נראה דאף אי נימא דיש להחמיר לדינא כמ"ש הגרע"י ביחו"ד ובהליכות עולם, מ"מ היכא דאיכא לן ספק ספיקא, בודאי דלכו"ע יש להקל.

ואולם שוב עתה כתב לי הגאון רבי דוד טהרני שליט"א במח"ס שו"ת דברי דוד ושא"ס, מגדולי המורי הוראה בהכשרים וביו"ד בדורינו וז"ל: אין פיקוח על זמן הקפאת הכבדים במשחטות, וזו הבעיה הקטנה, הבעיה הגדולה היא שגם אם הוקפאו הכבדים תוך ג' ימים מהשחיטה, בחנויות ובפרט ברשתות השיווק הגדולות, המקפאים הם ויטרינות והם פתוחים מלמעלה, והכבדים מופשרים לפחות בחלקם העליון. כך נוכחתי ממעקב אישי בהרבה חנויות, תבדוק ותווכח. אני עדיין לא מדבר על הצדיקים שמכבים את המקפאים בלילה לחסוך בחשמל או מפני שהרעש של מדחסי הקירור מפריעים לשכנים, והגיעו לפשרה לכבות את המדחסים בלילה. ע"כ מכתבו אלי, ואמנם אכתי אפשר לומר דהרי בדרך כלל לא נראה שמצוי שמכבים את המקפאים ברוב המקומות שהרי אחרת כל הבשרים היו מתקלקלים והיו עולים ע"ז ובע"כ דרובא דעלמא המקפאים נשארים דלוקים, וממילא י"ל דשוב לא יהיה איסורא לבשל, וכך שאמרתי הדברים הנ"ל לפני חכ"א שליט"א אמר לי שקשה לומר כן.

ושוב כתב לי ע"ד הגר"ד טהרני הנ"ל, הגאון רבי שמעון ללוש שליט"א וז"ל: צריך לברר כמה אחוזים יש בעייתיים כאלו, כדי לדעת אם באופן כללי נאמר כל דפריש, אולם זה יועיל דוקא במקום שלא יודעים אם זה כך, אבל במקום שנתברר לנו שזה כך לא יהיה שייך להתיר. עכ"ל, ואכן י"ל שבודאי ברוב המקומות כן המקפאים עובדים ולא מכבים אותם, וממילא סו"ס י"ל כל דפריש מרובא פריש.

קובץ באר התורה (קפת) פרשת שופטים

וכן הגאון רבי ישראל מאיר וייל שליט"א במח"ס השולחן כהלכתו וש"ס, כתב לי על השאלה הנ"ל, בזה"ל: בכשרויות מהדרין מקפייאם מיד, וברבנויות- תלוי בכל רבנות ורבנות לפי ההתנהלות שם כידוע. לגבי כבוד שלא ניצלה בתוך ג' ימים, אין זה פשוט לומר ספק ספיקא כזה, כי רוב האחרונים אוסרים לבשלו ואין זה כ"כ ספק אלא כך נפסק להלכה כעיקר רוב הדעות. אבל אתם צודקים שבמקום שמסתבר שהקפיו [למשל ברבנות מהדרין או במקום שידוע שיש רב גדול יר"ש המפקח ומשגיח ככל יכולתו], אפשר לצרף לקולא, אבל לא בספק רגיל. ההפרש בהתנהלות בין הרבנויות הוא גדול, ורק בכללים הבסיסיים הם דומים. עכ"ל, הרי לך שלפי המציאות בדרך כלל בכשרויות מהדרין כן מקפייאם את הדברים מיד, וגם שנראה שיש להקל בזה משום ספק ספיקא, וכמ"ש כיון שבדרך כלל מקפייאם מיד).

ויש מקומות שמוכרים כבוד צלוי, יש לבדוק שרשום על האריזה, שהכבוד ניצלה בתוך ג' ימים כדי שיהיה אפשר לבשלו, ואם לא כתוב על האריזה שהכבוד ניצלה בתוך ג' ימים, נראה שיהיה מותר לבשלו ע"פ מה שהתבאר לעיל, (הנה בדקתי כבדים צלויים בכמה מקומות והכשרים, וכתבו שם שמותר לבשל את הכבוד, כי צלו את הכבוד הנ"ל בתוך ג' ימים לשחיטה, ולכן יש לעורר ע"כ לבדוק את הדבר הנ"ל, וכמו כן יש לדון מה הדין אם לא כתוב על האריזה האם צלו את הכבוד בתוך ג' ימים, ולכאורה יש לומר שיש להקל ולבשלו אם לא רשום על האריזה, ע"פ מה שהתבאר לעיל שמותר לבשל כבוד קפוא היכא דאיכא ספק).

האם מותר לעשות כבוד קצוץ בכבוד שעברו עליו ג' ימים שלא בהקפאה

וכמו כן מותר לעשות כבוד קצוץ אף בכבוד שלא יודעים אם הקפיו תוך ג' ימים מהשחיטה (וכמו כן יש לעיין במה שהיום יש שעושים כבוד קצוץ, ויש לעיין אם מותר לעשות כן בכבוד צלוי שלא הקפיו תוך ג' ימים מהשחיטה, האם חשיב כבישול כיון שמרסקים את הכבוד שהוא רותח, ומוסיפים לו ביצים ומיונז ובצל וכל כיוצא בזה ועוד תבלינים, או דלמא דלא חשיב כבישול, וגם יש לסמוך בזה על שיטות הפוסקים שאפשר לבשלו במקום ספק, דהו"ל ס"ס. ושוב כתב לי בזה הגאון רבי שמעון ללוש שליט"א בזה"ל: ולגבי כבוד קצוץ שקצוהו וריסקוהו בעודו רותח ועירבו בו ביצים מיונז בצל ותבלינים וכיו"ב, לענ"ד ודאי לא חשיב בישול

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

אפי' למ"ד גוש ככלי ראשון, דהא בגוש חיישינן לחלק הפנימי שאינו מצטנן כי אינו נוגע בדפנות, משא"כ זה הכבד שע"י הריסוק הגיעו הדפנות הקרות של הסכין לכל חלקיו, וכן הגיע המיונו והתבלינים לכל חלקיו, וציננוהו לפחות במקום שנגעו בו, ודי בזה. עכ"ד, ואולם כתב לי הגר"מ סנדר שליט"א במח"ס דברי מאיר שליט"א בזה"ל: כל דבר שמבשל - שייך בו בישולי גויים, כמו מיקרוגל וכדו' [ויש פסק הלכה מהאריז"ל הקדוש, כמו שמביאים הפוסקים, שאסור לישראל לשתות קפה שהכין גוי, ואפילו שלא בישראל אותו ע"ג האש אלא בקומקום וכיו"ב] - כי הולכים אחר התוצאה, וסו"ס יש כאן בישול. עכ"ל, וראה עוד בזה בספר שולחן מלכים בדיני בישולי גויים מש"כ לגבי כבד קצוץ, אם איכא ביה משום בישולי גויים).

וחנויות שמוכרות כבד טרי צריכות להודיע ללקוחות מתי זמן השחיטה, כדי שידעו אם לבשל את הכבד (כן כתב בגיליון חוקי חיים שם אות ט).

ואין לסמוך בזה רק על מוכר יר"ש ושומר תורה ומצוות, או שיש חותמות כשרות על הכבד, ועל גוי אפשר לסמוך בזה רק בדיעבד (ויש לדון אם אפשר לסמוך על המוכר, שאף שיש הכשרים לבשר ויש חותמות וכל כיוצא בזה לפעמים יש מוכר שאינו שומר תורה ומצוות, ויש לדון אם אפשר לסמוך עליו, ע"ם המבואר בשו"ע יו"ד סימן קיט סעיף יט, ועי"ש בנו"כ, ובספר פסקים ותשובות יו"ד שם, ושאלתי בזה לידידי הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א במח"ס אהל יעקב בזה"ל: האם ניתן לסמוך על מוכר חנות שאומר שלא עברו ג' ימים מצליית הכבד, היכא שהוא אינו חרדי רק דתי או אפילו חילוני או ערבי כמו שמצוי בכמה חנויות, ולכאורה יש לדון שאפשר להאמין לו כיון שהוא מילתא דעבידא לגלויי. ע"כ לשון השאלה, וכתב לי בזה"ל: על דתי אפשר לסמוך עליו על גוי אפשר לשמוע סברא של מילתא דעבידי לגלויי, אבל הוי בדיעבד ולא לכתחילה. עכ"ל. וכן הרה"ג אליהו פנחסי שליט"א במח"ס הכשרות למעשה ושא"ס, כתב לי בזה"ל: זה לא מילתא דעבידי לגלויי. אם הוא חילוני מחלל שבת דינו כמומר ואינו נאמן. ולא חשיב כלל עבודה לגלויי. וכיוון שרוצה שיקנו חשיב נוגע בדבר. עכ"ד).

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ומ"מ במקום שלא יודעים מתי שחטו את הכבד, וקונים את הכבד מההקפאה, אפשר לבשלו. (כן הארכתי בזה לדינא לעיל, ושכן כתבו לי כמה פוסקים לדינא).

ואם יש ספק אם עברו על הכבד שלשה ימים או לא, ספיקו לקולא (כן כתב בהליכות עולם חלק ו' עמ' ר' כיוצא בזה לגבי בשר וכתב שם שספיקו לקולא משום ספק ספיקא).

ואף שלכתחילה אסור לבשל אחרי צלייה כבד ששהה ג' ימים, מ"מ אין איסור להשהותו ג' ימים מחשש שמא ישכח ויבשל (כן כתב בספר חמודי דניאל סימן לד והו"ד בפתחי תשובה סימן סט סי"ב, דאע"ג דאסור להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה אפילו אם רוצה לצלותו, דחיישינן דילמא אישתלי ומבשל ליה, מ"מ כבד וכחל מותר להשהות כי בודאי יצלנו, ואע"פ שהכבד מותר לבשלו אחר צליה, וא"כ יש לחוש פן יבשל הכבד ששהה ג' ימים לאחר שיצלנו, זה אינו שאחר שנתבאר שבדיעבד מותר בבישול שאחר צליה כל מידי דבדיעבד מותר לא חיישינן שמא ישכח, ומה גם שיש פוסקים שהתירו לבשלו אחר צליה אף אם שהה ג' ימים, יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת יחווה דעת ח"ו סימן מו, וז"ל שם: שאלה: מי שקנה עופות רבים עם הכבדים שלהם, ואין באפשרותו לצלות מיד את כל הכבדים, האם מותר להשהותם ימים רבים בתא ההקפאה של המקרר עד שיתאפשר לו לצלותם, או שמא יש לאסור להשהותם שלשה ימים ללא צליה? תשובה: מרן השלחן ערוך (סימן סט סעיף יב) פסק בזו הלשון: בשר ששהה שלשה ימים מעת לעת בלא מליחה, נתייבש דמו בתוכו, ואין הדם יוצא עוד על ידי מליחה, לפיכך אין לאוכלו מבושל אלא צלי. ואחר שצלאו לא יבשלנו, ואם בשלו מותר. וכתב הרמ"א בהגה: /יו"ד סי' ס"ט סעי' י"ב/ ואין להשהות בשר שלשה ימים בלא מליחה שיש לחוש שמא יבשלנו. (שו"ת תרומת הדשן בפסקים סימן קצא). כלומר, שיש לחוש פן ישכח ויבשלנו כשאר בשר על ידי מליחה. וכן כתב השפתי כהן שם. אבל אין מקום לגזור משום שמא יבשלנו אחר צליה, שהרי כלל גדול בידינו שבכל מקום שבדיעבד מותר אין לגזור גזירה לגזירה שמא ישכח, מאחר שעל כל פנים מותר בדיעבד, וכמו שכתב הרא"ש (פרק קמא דחולין סימן ה') בשם הגאונים. וכן הובא להלכה בבית יוסף יורה דעה (סימן א'). וכן כתב עוד בבית יוסף (סימן ב) בשם הרשב"א. וכן כתב הטורי זהב ביורה דעה (סימן צא סק"א). והוא הדין בזה שאין לגזור שמא ישכח ויבשלנו

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

אחר צלייתו, מאחר שאם בשלו מותר. אלא החשש הוא שמא יבשלנו כשאר בשר על ידי מליחה בלבד.

ושם בהערה כתב הגרע"י, במנחת יעקב (כלל ד' אות ו') כתב על דברי הרמ"א בהגה הנ"ל, ומשמע שאף אם ירצה לצלותו מיד אחר ששהה ג' ימים אסור לכתחלה, משום דחיישינן לתקלה שמא ישכח ויבשלנו. והקשה הגאון מהר"ר יוסף נר"ו, ממה שפסק בשלחן ערוך יורה דעה (סימן פו סעיף ט'), עוף שהוא ספק טריפה ומטיל ביצים, משהים אותו עד שיגמור להטיל כל הביצים של טעינה ראשונה, ואם יטעון ביצים פעם אחרת כשר, שטריפה אינה יולדת. (ומקורו בחולין נח). וכתב הטורי זהב שם, דלא דמי למה שכתב הרמ"א (בסימן נז סעיף יח) שכל שצריכים להשהותו י"ב חודש חיישינן לתקלה, דשאני הכא שהוא זמן מועט משום הכי לא חיישינן לתקלה. וכן כתב הש"ך (סימן נז ס"ק מז) בשם מהרא"י. וכן כתב הרמ"א בתורת חטאת (כלל עג דין ד'). (ועיין עוד בתוספות חולין נג: בד"ה אתי בהו). ואם כן למה חששו כאן אפילו לזמן מועט. והשבתי, דשאני התם שהעוף הוא רק ספק טריפה, ולכן אין לחוש לתקלה בזמן מועט, דהוי כעין ספק ספיקא, חדא שמא לא יבא לידי תקלה כלל ולא ישחטנו, ואם תמצא לומר שישחט ויאכלנו, שמא אין כאן איסור כלל, שהעוף לא נטרף, מה שאין כן כשאין אלא ספק אחד שמא ישכח ויבשל, ויבא לידי ודאי איסור, לכן חיישינן לתקלה אף בזמן מועט. ע"כ. וכן תירץ הגאון יעב"ץ בחידושו ליוורה דעה (סימן סט סעיף יב). וכיוצא זה כתב בערך השלחן (סימן נז ס"ק טז), ושכן כתב הפרי תאר. ע"ש. אולם לפי מה שכתב בשו"ת הרשב"ש (סימן תקסא) דמוכח שכל עיקר האיסור של בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, שאין לו היתר אלא בצליה, אינו אלא מתורת ספק, וכפי שמתבאר בסמ"ע חשן משפט (סימן רכד סק"ח). ע"ש. והריב"ש בתשובה (סימן פו) כתב לפקפק בעיקר דין זה שאינו אלא חומרא יתירה, אלא שראוי לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו. וכן מוכח בטורי זהב (סימן סט ס"ק לב) שאין זה אלא מתורת ספק. ועיין עוד בנקודות הכסף שם. וכן כתב להדיא בשו"ת בית לחם יהודה (סימן לז). וכבר הבאנו כל זה בשו"ת יביע אומר חלק ב' (חלק יורה דעה סימן ד' אות ב'). לפי זה אף כאן יש ספק ספיקא, שמא אין כאן איסור כלל ומותר לבשלו על ידי מליחה כשאר בשר, ואם תמצא לומר שאסור, שמא לא ישכח ויאכלנו רק על ידי צליה. (ועיין בתוספות בבא קמא קטו סע"ב, ובערך השלחן אורח חיים סימן תעא

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

סק"ה). ובספר כרתי ופלתי (סימן סט ס"ק יב) כתב לתרץ קושית המנחת יעקב, דשאני עוף שהוא ספק טריפה דבדיל מיניה מחמת איסורו, מה שאין כן כאן שאינו בודל ממנו, שקודם ששהה הוא מותר לגמרי, ואחר ששהה שלשה ימים מותר עדיין על ידי צליה, לכן יש לחוש בו יותר לתקלה. ע"ש. וכן תירץ בנו של המנחת יעקב, בסולת למנחה (שבסוף ספר מנחת יעקב). ע"ש. וכן כתב בחידושי יעב"ץ בשם מר אביו הגאון החכם צבי. וכן כתב בשו"ת כתב סופר (חלק יורה דעה סימן כח) בד"ה וראיתי. ע"ש. וכן כתב בשו"ת בית אפרים (חלק אורח חיים סימן נב), שהנכון כמו שכתב הכרתי ופלתי הנ"ל. ע"ש. וכן כתב בשו"ת רב פעלים חלק ב' (חלק יורה דעה סימן ו') בד"ה והנה. ע"ש. וכיוצא בזה כתב הגאון בעל שואל ומשיב בספר דברי שאול (יוסף דעת, סימן נז, דף לג ע"ב), על מה שנשאל מדברי הגמרא (ביצה יח) דחיישינן שמא ישהה כליו ויבא לידי תקלה. ומוכח שגם בפחות מי"ב חודש חיישינן לתקלה, ותירץ דשאני התם שיכול להשתמש בכלים טמאים בימי טומאתו, ולא בדיל מנייהו, וחיישינן שמא יאכל בהם גם בימי טהרתו, מה שאין כן בעוף ספק טריפה. ע"ש. וכן תירץ בשו"ת הרי בשמים (מהדורא תנינא סוף סימן לד). ע"ש. ובספר חמודי דניאל (הלכות מליחה סימן ח) תירץ, שכל שנעשה כבר הענין, כגון עוף ספק טריפה, מותר להשהותו לזמן מועט, ואין להפסידו מספק כל שאפשר שיתברר שכשר הוא. אבל לעשות הדבר לכתחלה, כגון להשהות את הבשר שלשה ימים על מנת שיאכלנו צלי, יש לאסור דחיישינן לתקלה, וכמו שאמרו בפסחים (ל) אין לשין את העיסה בחלב וכו'. ע"ש. וכן כתב בשו"ת הרי בשמים שם. וכן כתב בספר כרם שלמה על יורה דעה (סימן סט דף יג ע"ד). ע"ש. וכן הסכים בשו"ת ערוגת הבושם (חלק יורה דעה סימן עא). ועיקר. + ולפי זה נראה שאף על פי שהסכימו האחרונים שגם הכבד ששהה שלשה ימים מעת לעת אסור לבשלו אחר צליה, שכשם שבשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה אסור לבשלו אחר צליה, משום שכיון שנתייבש דמו בתוכו, יש לחוש שמא לא יצא כל דמו על ידי צליה, ויצא אחר כך על ידי הבישול, כי הבישול פועל בו יותר מצליה, (וכמו שכתב בשו"ת תרומת הדשן סימן קס), הוא הדין והוא הטעם לכבד ששהה שלשה ימים שאסור לבשלו אחר צליה, וכמו שכתב כל זה בשו"ת צמח צדק (סימן קכא). ע"ש. וכן הסכים הפרי חדש (סימן עג סק"ט). וכן כתב בשו"ת זרע אמת (חלק יורה דעה סימן כג). וכן כתב המנחת יעקב (כלל ד' אות ג'), שאין להקל לכתחלה לבשלו אחר צלייתו, מאחר שכבר הורה זקן, הוא

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הצמח צדק הנ"ל, לאיסורא, ולא מצינו שום פוסק שכתב להדיא להקל. ע"ש + בספר זבחי צדק (סימן עג ס"ק יט) כתב, כבוד ששהה ג' ימים, מותר לבשלו אחר צליה. פרי חדש. שער אפרים סימן פח. מחזיק ברכה וכו'. והוא טעות סופר בבירור, וצריך לומר אסור במקום מותר, וכמו שכתב הזבחי צדק בעצמו בסימן סט ס"ק קמה לאסור בשם המנחת יעקב, וסיים שם: וכן כתבנו לקמן סימן עג אות יט בשם כמה אחרונים. והן אמת כי לפי זה לא היה לו להזבחי צדק סימן עג לכתוב כן בשם השער אפרים סימן פח, שהרי באמת דעת השער אפרים להתיר, וכן כתב בשמו במחזיק ברכה, מכל מקום צריך להגיה בזבחי צדק ולכתוב אסור כמו שכתבנו, וסמי מכאן שער אפרים. (ומה שכתב בלוח הטעויות שבסוף זבחי צדק חלק ב' עמוד קכו, תמוה). וגם על דברי המחזיק ברכה יש להעיר, שאחר שהביא דעת השער אפרים להתיר לבשל כבוד ששהה ג' ימים אחר צלייתו, סיים: וכן הסכים הרב כרתי. והנה זו לשון הכרתי (סק"ה): כבוד ששהה ג' ימים בלא מליחה, נראה שאין להחמיר אחר צלייתו, שבלאו הכי דין בשר ששהה ג' ימים אינו אלא חומרת הגאונים. והבין מרן החיד"א, שכוונת הכרתי להתיר לבשלו אחר צלייתו, ועמו הסליחה, והעיקר לפע"ד בכוונת הכרתי שבא להתירו בצליה, ולא נאמר שגם בצליה אין להתירו כיון שנתייבש דמו בתוכו, ויש בו ריבוי דם, אלא דינו כבשר, שהרי הבשר עצמו אינו אלא מחומרת הגאונים, והבו דלא להוסיף עלה. ועיין בספר חמודי דניאל (סימן לד). ע"ש.

מכל מקום מאחר שגם בכבוד ששהה ג' ימים וצלאו ובישלו מותר בדיעבד, כמבואר באחרונים שם, וכן כתב הכרתי ופלתי (סימן עג סק"ה), אין מקום לגזור שלא ישהנו ג' ימים משום שמא יבשלנו אחר צלייתו, ככל כבוד דעלמא, שכל שבדיעבד מותר אין לגזור לכתחלה שמא ישכח. ולגזור שמא יבשלנו בלא צליה, בודאי שאין מקום לגזירה כזאת, שהרי כל כבוד אין מי שיבשל אותו על ידי מליחה, כי אם על ידי צליה, ולא דמי לבשר שדרך לבשלו על ידי מליחה. וכן מבואר להדיא בספר חמודי דניאל (הלכות מליחה סימן לד), שמותר להשהות כבוד יותר משלשה ימים, כי בודאי יצלנו, ואף על פי שהכבוד מותר לבשלו אחר צליה, ואם כן יש לחוש פן יבשל הכבוד ששהה ג' ימים לאחר שיצלנו, זה אינו, שכל מקום שבדיעבד מותר אין לגזור שמא ישכח, וכמו שכתב הטורי זהב (סימן צא סק"א). ע"כ. וכן העלה בשו"ת כתב סופר (חלק יורה דעה סימן מ'). ע"ש. (וכן

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הפתחי תשובה סימן סט ס"ק כו, והזבחי צדק שם ס"ק קמד, הביאו להלכה דברי החמודי דניאל). ויש להעיר עוד כי בשו"ת שער אפרים (סוף סימן פח) כתב, שיש להתיר כבוד ששהה ג' ימים לצלותו ולבשלו לכתחלה אחר צלייתו, שאף על פי שהחמירו האחרונים לדעת הגאונים שלא לבשל בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה אחר צלייתו, מכל מקום בכבוד שפולטת ואינה בולעת אין להחמיר, ואף על פי שיש קצת לפקפק בזה, מכל מקום מכיון שעיקר דין זה (של בשר ששהה ג' ימים) לא מצינו בתלמוד, רק חומרת הגאונים היא, ומקילים בה בשאר דינים כגון בשר ששהה ונתערב באחרים, וכמו שכתב בשו"ת תרומת הדשן (סימן קע), וכן פסק בשלחן ערוך (סימן סט סעיף יד), %ועייין בש"ך שם ס"ק נו ובאחרונים%, לפיכך הבו דלא להוסיף עלה, ומותר לבשל הכבוד לכתחלה אחר צליה. ע"ש. וכן בהגהת הרב בן המחבר בשו"ת צמח צדק (סוף סימן קכא) כתב, שנשאל בזה מהגאון בעל שער אפרים, והשיב שהדבר תלוי בשני תירוצי התוספות (חולין קי:), שלפי הטעם שהכבוד כולו דם והתורה התירה אותו, (וכמו שאמרו בחולין קט: אסר לך דמא שרא לך כבדא, וכתב הלבוש בריש סימן עג, דהיינו מדכתיב רק הדם לא תאכל על הארץ תשפכנו כמים, יצא כבוד שהוא קרוש ואינו נשפך כמים. והובא במעדני יום טוב חולין קי: אות ז). לפי זה מותר לבשל כבוד ששהה ג' ימים, לאחר צלייתו, שהרי כולו דם והתורה התירתו. אבל לפי הטעם שהכבוד יש בו ריבוי דם וכו', אין חילוק בין כבוד לבשר, שכיון שנתייבש הדם בתוכו אסור לבשלו אחר צלייתו. והפוסקים תפסו כטעם זה, לפיכך יש להחמיר. ע"ש. ובהגהות מטה יהונתן (סימן סט סעיף יב) פסק להתיר כבוד ששהה ג' ימים לבשלו אחר צליה, על פי הטעם הנ"ל של התוספות, שהכבוד כולו דם והתורה התירתו, אלא שחכמים אסרו דם שפירש מן הכבוד, וכיון שנעשה צלי לא אסרו כלל וכו'. ע"ש. ואף על פי שראוי להחמיר כדברי האחרונים הנ"ל, (ועייין בשו"ת כתב סופר סימן מ' הנ"ל), מכל מקום אין שום איסור להשהות לכתחלה כבוד שלשה ימים ויותר על מנת לאוכלו צלי.

אכן נראה לי שבנידון שלנו שמניח את הכבדים בתא ההקפאה של המקרר עד שנקרשים ונקפאים לגמרי, מותר לכתחלה לבשל את הכבדים לאחר צלייתם כנהוג בכל הכבדים, כי על ידי שנקפאו ונקרשו אין כל חשש שנתייבש הדם בתוכם, וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בערוך השלחן (סימן סט ס"ק עט), שבמקומות הקרים בזמן

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

החורף, שהבשר נקרש מרוב הקור, ושהה שלשה ימים בלא מליחה, מותר לבשל הבשר על ידי מליחה, לאחר שיפשר, שמכיון שהוא קרוש וקשה כאבן, לא שייך לומר שהדם מתקשה בתוכו. וראיה לזה מדברי הבית שמואל אבן העזר (סימן יז ס"ק עח). ע"ש. וכן כתב בשו"ת עמק הלכה (חלק יורה דעה סימן כא), שבשר שנקרש מקור ששהה שלשה ימים בלא מליחה, מותר לבשלו על ידי מליחה כדת, שלא שייך לומר שהדם נתייבש בתוכו, כי עינינו הרואות שבשר שנקרש אין בו שינוי כלל אפילו אחר עשרה ימים וכו'. ע"ש. וכן כתב הגאון מהרי"ל לנדא בספר יד יהודה (סימן סט ס"ק נט). וכן העלה בשו"ת ויעתר יצחק (סימן נג). וכן כתב בשו"ת מור ואהלות פוסק (אהל ים המלח סימן יד). וכן פסק הגאון רבי אליהו קלצקין בספרו דבר הלכה (סימן נו). וראה עוד בשו"ת אגרות משה פיינשטיין כרך ה' (חלק יורה דעה סימן כא), ובשו"ת אהל יצחק (סימן קה). ע"ש. ואפילו לדעת החולקים ואוסרים לבשל בשר ששהה שלשה ימים שנקפא מחמת הקור, על ידי מליחה, (ועיין במה שכתבנו בשו"ת יביע אומר חלק ב' חלק יורה דעה סימן ד'), יש לומר שלענין בישול אחר צליה, שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, וכמבואר בשו"ת תרומת הדשן (סימן קס), ושכן יש נוהגים בקצת מקומות לבשלו אחר צליה. ע"ש. נהי שאנו אוסרים לכתחלה לבשלו אחר צליה, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך הנ"ל, מכל מקום באופן שהבשר נקפא יש להקל, ולהתיר לבשלו אחר צליה, והוא הדין לכבדים.

בסיכום: מותר להשהות כבדים של בהמות ועופות במקרה יותר משלשה ימים, על מנת לאוכלם צלי. ואם מניחם בתא ההקפאה של המקרה, מותר לבשלם אחר צליה אף לכתחלה. ע"כ דברי הגרע"י זצ"ל ביחו"ד שם.

ומשו"ה נראה שאין למנוע למכור בחנויות כבד טרי שאין חשש אם הקונים ישהו אותו, ואין צריך להחמיר למכור צלוי, ואמנם יש לדון במקומות שהאנשים לא יודעים את ההל' הנ"ל, האם יהיה מותר למכור כבדים טריים, ועיין).

וכבד שצלו אותו, והקפיאו אותו, ולאחר שהוציאו אותו מהמקפיא רואים שיש עליו מעט דם, מותר לאוכלו, (כן כתב בשו"ת אבני דרך ח"ו סימן צט שנשאל בהנ"ל וכתב שכיון שסגי בחצי צליה וכמ"ש בש"ך סק"ב, א"כ לפי"ז הרי אם יש מעט דם לאחר שהוציאו את הכבד מהמקפיא יש להקל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

שהרי לכתחילה סגי בחצי צלייה, ויתכן דדם זה הוא דם מוהל, וכן נראה לדינא).

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

האם יש איסור ע"פ הקבלה לאכול כבד מוח ולב

איתא בגמ' בהוריות דף יג ע"ב, תנו רבנן חמשה דברים משכחים את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר, וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזיתים והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו ע"ג זו, והנה מדברי הגמ' מבואר שרק לב של בהמה הוא קשה לשכחה, ואולם בשו"ת תשב"ץ קטן (סימן תקנח) כתב על מהר"ם מרוטנבורג שאינו אוכל לב עוף, ואע"פ שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה, מ"מ כמו כן מונע נמי לב עוף עכ"ד, ובש"ך יו"ד סימן עב סק"ב כתב להביא דברי התשב"ץ וז"ל: וכתוב בתשב"ץ סימן תקנ"ח, ואיני אוכל לב עוף, אע"פ שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה מ"מ כמו כן מונע אני מלב עוף, עכ"ל, וכן ראיתי נזהרין בזה עכ"ל.

ובשער המצות פרשת וילך כתב, מי שרוצה להיות חסיד צריך לנהוג חומרות יתירות אע"פ שאינו מחוייב בהם כפי הדין ואכתוב קצת ממה שהזהירני מורי ז"ל ויש בהם דברים של חומרא בלבד ודברים שהם כפי הדין, וכתב להאריך בזה, וכתב שם בסו"ד, צריך להזהר מאד מאד שלא לאכול שום לב בהמה חיה ועוף, כי שם תכלית התקשרות נפש הבהמי, ואם יאכלהו האדם מתקשרת בו נפש הבהמית שהוא לגמרי, והיצר הרע מתקשר בו, ומטעם זה ג"כ אמרו רבותינו ז"ל שהאוכל לב בהמה גורם לו שכחה וטפשות הלב ע"ש, וכן כתב בשו"ע האריז"ל הל' סוטה ס"ט וז"ל: צריך מאד לשמור שלא לאכול לב בהמה וחיה ועוף מפני שרוח הבהמה שורה בהם והאדם האוכל אותו מתדבק בו הרוח, ולפעמים יתגלגל איזה רוח באותו הבהמה או חיה ועוף וידבק בו, כי משכן הרוח הוא בלב יעו"ש, וכן כתב בספר חסד לאלפים (סימן קנז ס"ו) כתב, האריז"ל הזהיר מאד שלא לאכול שום לב בהמה חיה או עוף, לפי שרוח הבהמית גורם לו שכחה, ולפעמים מתגלגל איזה רוח באותה בהמה ונדבק באדם האוכל אותו, וה"ה לכל הדברים שאמרו חז"ל שגורמים שכחה כגון זיתים וכדומה צריך להזהר הרבה כי יש טעם בדבר, שיש אחיזה לחיצונים באותו דבר ונאחז באדם האוכלו, ואני אומר שזה אינו זהיר בזה עובר על מה שאמרה התורה (דברים ד ט) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח, והרי זה בכלל מה שאמרו (אבות פ"ג מ"ח) כל המשכח דבר אחד ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו יעו"ש, וכן כתב בספר יפה ללב (יו"ד סימן נ' ובסימן קטז סקס"ו) שכתב להזהיר על אכילת לב והביא דברי החסד לאלפים הנ"ל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכתב שם בסו"ד והאוכל ממנו עובר על לא תאמץ את לבבך יעו"ש. והנה ממש"כ מדברי הקבלה לא נראה דאיכא איסורא בכבוד.

וכן ממה שמבואר בגמ' בחולין דף קא ע"א, אמר רבי זריקא אנא וינאי בריה דרבי אמי איקלען לבי יהודה בי רבי שמעון בן פזי וקריבו לן קניא בקופיה ואכלנא, ופירש"י שם הקנה עם כל המחובר לו היראה והלב והכבוד, וכולן נתבשלו יחד עכ"ל, ומבואר שהאמוראים אכלו לב וכבוד, וכן מבואר מדף קי ע"ב וממה דאיתא בדף קיא ע"א דרבי אמי ורב הונא ורב נחמן נמי הוו אכלי כבוד יעו"ש, ולכאורה קשה מדברי הגמ' בהוריות הנ"ל.

ואמנם כהאי דינא דהגמ' בהוריות שאסור כבוד של בהמה, כתבו הפוסקים שאסור אף כבוד של עוף, וכן כמו שכתב בתשב"ץ קטן סימן תקנח, וכן כתב בסמ"ק מצוריך מצוה קו הגהה יג וכן כתב בספר מטה משה תלמיד הלבוש (שער הרביעי) וז"ל: שיהא נזהר מדברים המשכחים הלימוד כדאיתא בהוריות פרק כהן משיח תנו רבנן חמשה דברים משכחים את הלימוד האוכל מה שאכל עכבר וממה שאכל חתול והאוכל לב בהמה ומהר"ם ז"ל היה מונע עצמו אפילו מלב העוף בתשב"ץ בסימן תקס"א עכ"ל, וכן כתב בשל"ה הקדוש (שבועות פרק נר מצוה אות קה) וכן כתב בש"ך יו"ד סימן עב סק"ב שהביא את דברי התשב"ץ סימן תקסא יעו"ש, וכן כתב בספר מקמח סולת דיני כבוד הספרים אות מח, צריך שיתרחק מדברים הגורמים שכחה וכו' ועיין בסוף מסכת הוריות חמשה דברים שמשכחים את הלימוד, ואחד מהם האוכל לב של בהמה וכתב בתשב"ץ שאין לאכול ג"כ לב של עוף עכ"ל, וכן כתב בפרי מגדים שפתי דעת אות ב' בשם הש"ך שאין לאכול שום לב וכן נוהגין עכ"ד.

וראיתי לידידי הגאון רבי יצחק מאזוז שליט"א בשו"ת חקרי הלכות ח"א עמ' קכד שכתב שי"ל שכל דברי הגמ' בהוריות הנ"ל היינו דוקא בממלא כריסו ורגיל באכילת לב, אבל יש להעיר מדברי הגמ' שם שהרגיל היינו דוקא בזיתים, ומשמע שהוא קולא דוקא בזיתים.

ובשו"ת מור ואהלות אהל ים המלח סימן ג' ד"ה ועוד כתב לתרץ מדברי הגמ' בחולין הנ"ל, וכתב דהתם גופיה לא אכלו רק נתבשל הכל ביחד, וטעם הלב אפשר שאינו קשה לשכחה וכמו שמצינו שהזית קשה לשכחה אבל השמן היוצא ממנו אדרבה מועיל לזכרון, ואפילו נימא דאף טעם הלב קשה לשכחה מ"מ י"ל דהיה ס' כנגדו אבל לא כנגד הכבוד הגדול ממנו,

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ויהיה מוכח מהכא דבסכנה מהני ס' וע"ע עוד במש"כ באוהל ברכות והודאות סימן מג, ואכן כן מבואר בספר לקט יושר (חיו"ד עמ' ו) שכתב על התרומת הדשן שהיה אוכל בתבשיל ומן הלב של שור שקורין בל"א הערץ שמאלץ עכ"ל, וכן כתב לתרץ מדנפשיה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר שיח השדה ספר הזכרון ח"ב אות י' שלא אכלו את הלב יעו"ש.

ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח חיו"ד סימן ט) כתב להעיר בהנ"ל, וכתב ליישב שחכמי הש"ס לרוב גדולתם וקדושתם וחסידותם ע"י כוונתם באכילה היו ממתקים את הנפש הבהמית אשר שם ומהפכים אותה מן הקצה אלא הקצה מרע לטוב הגמור יעו"ש, וכן כתב בהשמטות ליו"ד סימן ח', וכן נראה ממש"כ מהר"ח הכהן מארם צובא בספרו טור ברקת סימן תקפג, שבליל ראש השנה אוכלים ראש כבש וצריך להזהר אם אוכל המוח שהרי אמרו כי שלשה איברים טוב שלא לאוכלם וסימן שלהם מלך מח כבוד ולכן צריך כוונה גדולה עכ"ד, ומבואר מדבריו דכוונת האכילה מועילה לבטל את כוח השכחה, וכן הו"ד בספר לקט הקציר הל' ר"ה סי"א.

ואולם ממש"כ במג"א (סימן קע סקי"ט) שכתב בזה"ל: בענין דברים המשכחים את האדם כגון זיתים וכיוצ"ב, אין זה אלא בעם בארץ, אבל המאכל בכוונה כנודע מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה, אך צריך להזהר מאוד שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף עכ"ד, ומבואר שהכונה מהניא רק באכילת זיתים, אבל לא באכילת לב.

ואולם אכתי יש להעיר עוד בזה ממש"כ ברמ"א יו"ד סוף סימן יא וז"ל: מקצת שוחטים נזהרים שלא לשחוט שום אווז בטבת ושבת אם לא שאוכלים מליבה משום שקבלה היא בידם שיש שעה אחת באותם חודשים שאם שוחט בה אווז ימות השוחט אם לא אוכל ממנה, ונוהגים לאכול מן הלב (תשב"ץ בשם ר"י החסיד) ע"כ דברי הרמ"א ומבואר שכן מצוי שאוכלים את הלב.

ובע"כ י"ל דיש להתיר פעם בכמה זמן, וכמ"ש שם בשו"ת חקרי הלכות, וכן כתב בזבחי צדק סימן קטז סקכ"ח שפעם ביובל שרי, וכן כתב בכה"ח שם סקמ"ז שמש"כ שאוכלים את הלב היינו דוקא ברגיל לאכול לעיתים רחוקות יעו"ש, ואמנם בספר אבן השוהם יו"ד ריש סימן עב כתב שהרמ"א התיר אכילת לב לשוחטים משום שבגמ' נזכר רק לב בהמה הא לב עוף

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

שרי או די"ל שסמך על האומרים שסגי בחיתוך ערלת הלב ושרי לאכול הלב יעו"ש, ואולם בספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימ יב בהערה כתב להקשות ע"ד שהרי מקור דברי הרמ"א בסימן יא הוא ממש"כ בתשב"ץ, והרי בתשב"ץ כתב שמקפידים גם בלב עוף, ובע"כ צריך לומר שכוונתו של התשב"ץ שרק מהר"ם מרוטנבורג החמיר לעצמו וכמו שמוכח מלשונו דאע"ג דאינו מוזכר בספר מ"מ מונע עצמו, אבל לדינא גם התשב"ץ מודה שאין צריך להקפיד בלב עוף ואכתי צע"ג יעו"ש, ואולם בשו"ת חקרי הלכות שם כתב להעיר על הספר הנ"ל שהרי בדברי התשב"ץ לא מוזכר התקנה שיכלו השוחטים מלב האווז ורק הרמ"א הזיכר את זה, וז"ך הרמ"א בדרכי משה (סימן יא סק"ב) מצאתי בהגהות שחיתות ישנים בשם ר' יהודה חסיד (בצוואתו אות מא) שיש שעה אחת בשבת מי ששוחט אווזא באותה שעה ימות באותה שנה ולכך אנו נזהרים שלא לאכול שום אווזא בחודש שבת שמא יבוא לשחוט באותה שעה גם היה אומר שלא לאכול שום אווזא בחודש שבת עכ"ל, תשב"ץ סימן תקנ"ה, וראיתי משוחטים ממונים בקיאים שהיו נוטלים מכל אווז ששחטו בשבת הלב ואמרו שכך קבלו ששוב אין לחוש לסכנה עכ"ד הרמ"א בדרכי משה, והרי לן שהרמ"א הוסיף כן מדנפשיה ועיין עוד בספר בית אהרן ח"ג עמ' קנב ועמ' תקפז, יעו"ש. ובכנסת הגדולה סימן עב הגהות ב"י אות ד' כתב שאין נזהרים בזה.

ואולם בשולחן גבוה (שם סק"א) כתב, ובמקום הזה פה שאולוניקי הצנועים מושכים את ידיהם מכל לב בהמה גסה ודקה ועוף, ושמעתי אומרים הטעם בשם האר"י משום שהלב הוא מושב לנפש, ושמא איזה נפש אדם נתגלגל בבהמה זו או בעוף הזה, והאוכל אותו לב יכול אותו הנפש שנתגלגל באותה בהמה להתגלגל באדם האוכל את הלב, ולכן כל יודע ספר שבשאלוניקי נזהרים בזה שלא לאכול שום לב, ואח"ז רב בא לידי ס' משנת חסידים ושם ראיתי במסכת מוצאי שבת פ"ז משנה א' דכתב כן, ולא יאכל דברים המזיקים לנפשו לפיכך לא יאכל לב של שום בהמה חיה ועוף, שלא יוסיף בו טיפשות ברוח הבהמי השוכן בו, או באיזה נשמה המגולגלת ששם מושבה, ע"כ, וכבר נודע שכל דבירו הם דברי האריז"ל כמבואר בהקדמה השניה של הספר עכ"ד, וכן כתב בספר נגיד ומצוה דף יח ע"ב ששמא נתגלגל הנפש בבהמה ונתגלגל בלב יעו"ש, וראה עוד בספר יד יהודה פיה"ק סק"ד שכתב, קצת זכרים אינם אוכלים גם לב עוף

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

אטו לב בהמה דקשה לשכחה יעו"ש, וכן כתב בספר חכמת אדם כלל לד ס"א שהמדקדקים אין אוכלים שום לב בין של בהמה בין של עוף, ולא מחמת איסור אלא שקשה לשכחה יעו"ש, וכן ראה בספר בית הלל יו"ד שם סק"א שכתב שהמנהג פשוט שלב העוף זורקים ולב בהמה חותכים ומולחים ומבשלים כשאר בשר יעו"ש.

וראה עוד בחוות דעת חידושים סק"ב שכתב, הזכרים אין אוכלים לב עוף שקשה לשכחה ט"ז וכתב ע"ד בדרכי תשובה סק"ה שנראה הטעם שכיון שכל הקפדא הוא משום שקשה לשכחה וזה לא שייך בנקיבה דאינה בת תלמוד תורה, אמנם הנה מה דמשמע מדבריו דכל הזכרים אינם אוכלים אותו, במדינותינו לא שמעתי שיהיה המון העם ועמי הארץ נזהרים בזה, רק ת"ח ובעלי נפש נזהרים בזה. ומ"ש באה"ט מבית הלל דלב עוף זורקים ולב בהמה חותכים, הנה דבר זה נזכר בדברי מר זקני הלבוש בביאור אבן יקרה על הריקאנטי (פרשת לך לך), על דברי הרקאנטי שכתב שחותכים ערלת הלב, וז"ל: פי' לב בהמה כשרוצים לאכלו חותכים חידודו. עכ"ל. והנה מלשונו זה משמע תרתי, דלב בהמה אוכלים ולב עוף אין אוכלים כלל. אמנם במדינתנו לא שמעתי שמחלקים כלל בין לב של בהמה ללב של עוף, ואותם האוכלים אוכלים בין של בהמה בין של עוף. ע"ש. וע"ע בס' ש"ע המקוצר (עמ' צה) שכ' שיש נוהגים בתימן להמנע מאכילת לב, ובפרט מלומדי תורה, ואפי' בלב עוף. אבל על הנשים אין מקפידים כלל. ע"ש

והנה מש"כ שבזה אין להקפיד על הנשים הנה כיוצא בזה מצינו לגבי שאר דברים שקשים לשכחה, ואין כאן המקום להאריך בזה.

וכן בענין אכילת מח וכבד, כתב בספר מסגרת השולחן (דף עב ע"א ד"ה ועיי' כתב, המקובלים זההירו שאין לאכול מל"ך, סימן מח לב כבד ונכון להזהר בדר וכתב הרב האר"י דבלד שוכן הרוח המגולגל ומ"ח כתב ג"כ הלב מוסיף טפשות ברוח בהמי השוכן בו ודיש להזהרה בלב של בהמה חיה ועוף ע"ש, כן כתב בספר בינת יששכר (דרך בינה ד"ה עוד) וז"ל: ודורשי רשומות הוסיפו עוד מוח וכבד ונתנו סימן על זה מלך, עכ"ד, וכן כתב בספר זכירה ענין שכחה, וכן כתב בספר מזמר לאסף דיני ומנהגי אכילה, וכן כתב בבן איש חי (שנה ב' פר' אחרי אות י"א) וז"ל: ולפי דברי רבנו האר"י ז"ל גם מח וכבד מטמטמין לבו של אדם, ואין לאכלם,

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וסימנם: ראשי תבות 'מל"ך'. וראוי שהזכרים יזהרו בהם ביותר שלא לאכלם, וכן העברות ומניקות גם כן יהיו נזהרים לבלתי יאכלו שלשה הנזכרים, עכ"ד, וכן כתב בכה"ח יו"ד סימן עב סק"ו שגם מוח וכבד יש לזהר מלאוכלים כי גם הם משכחים ואפשר שג"כ מזיקין וסי' מל"ך מוח לב וכבד, עכ"ד, וכן כתב בכה"ח סימן קנז סקכ"ח כתב שנראה לפי מש"כ האריז"ל בעץ חיים שער כ' פרק ה' ושער מ' פרק י' שעיקר גילוי הנר"נ הם במח לב וכבד ושם מושבם, נראה דגם במח וכבד יש להזהר מלאוכלם כי גם משכחים ואפשר שג"כ מזיקים וסימנך מל"ך מח לב וכבד ע"ש, וכן כתב בספר קיצור השל"ה (שער האותיות עך דרך ארץ) וז"ל: דרך ארץ שלא יאכל ולא ישתה דברים מסוכנים וכו' גם הזכירו וז"ל כמה דברים שהם רעים לעוברות ולמניקות ודברים המטמטים את הלב וסימנם מל"ך מוח לב וכבד ושאר דברים הגסים ומחלישים את השכל עכ"ל, וכן בספר זכירה לרבי זכריה הרופא (עניני זיווג) וז"ל: בעת הלילה שראויה להתעבר לא תאכל דברים קשים רק דברים קלים ולא תאכל הלב וכבד ומוח וכיו"ב שמטמטם הלב וכן תהא נזרה בזה כשהיא מינקת עכ"ל, וכן ראה עוד למהר"א חמאוי בספר דבק מא"ח (מערכת ב' אות כ) שכתב, סגולה נאה למי שרוצה שיהיו בניו בעלי חכמה בינה ודעת, יזהר מלהאכיל את אשתו בימי עיבורה והיניקה דברים המטמטמין את הלב אשר סימנם מל"ך מוח לב כבד ושאר דברים המחלישים את השכל עכ"ל, וכן כתב בספר סגולות ישראל (מערכת מ' אות נז) וז"ל: לא תאכל המינקת בצלים ושמים ולב וכבד וגם בלילה שראויה להתעבר היה נזהרת מזה וגם בלילה שראויה להתעבר תהיה נזהרת מזה, ספר הנהגות ישירות מהאריז"ל גם נשים מועברות יזהרו מזה מהר"ן ז"ל עכ"ל, וכן כתב בבן איש חי (שנה ב' פרשת אמור אות יד) וז"ל: וכן תזהר שלא תאכל מוח ולב וכבד בזמן היניקה עכ"ל, וכן ראה עוד מש"כ בשו"ת יביע אומר שהביא מש"כ מספר מזמור לאסף לרבי מרדכי ששון מחכמי בבל דפו"י פח ע"ב שכתב, מוח לב כבד קשים לשכחה וסי' מל"ך עכ"ל, וכן כתב בספר בגדי שוש עמ"ס אבות (פ"ג מ"י בערבי נחל) וז"ל: ואלו הדברים הגורמים שכחה לאדם האוכל מהם, שמעתי מעטרת ראשי אבא מאר"י המו"ן מוצנע ירא אלהים וסר מרע משה בוכריץ זלה"ה תנצב"ה שיש ששה דברים האוכל מהם גומרים לו שכחה וסימנם זפ"ת מל"ך והם זיתים פולים תמרים מוח לב כבד עכ"ל.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואולם בעיקר דברי הבא"ח הנ"ל שיש להזהר באכילת כבוד ומוח, כתב הגאון רבי מרדכי בן שמעון זצ"ל בספר שמן השמחה (ח"א עמ' קצה) שכתב ע"ד הבא"ח, וז"ל: לא מצאתי לע"ע איפה זה נמצא בדברי רבינו האריז"ל דבשער המצוות ס"פ וילך כתב רבינו ז"ל צריך ליזהר במאד מאד שלא לאכול שום לב בהמה וחיה ועוף כי שם תכלית שרש התקשרות נפש הבהמית ההוא לגמרי והיצר הרע מתקשר בו וכו' עכ"ל, הרי כתוב פה רק לב ואילו מוח וכבוד לא אמר, אמנם זיל בתר טעמא מכיון שעיקר הטעם משום ששם מקום נפש הבהמית ההיא וידוע שגם במוח והכבוד נמצאת חלק מנפש הבהמית ולכן אסור לאכול שלשתם וכ"כ בפשיטות בכף החיים סימן קנז אות כח עכ"ד.

ואולם ממש"כ הפוסקים שהביאו לאיסור לאוכל לב ולא כתבו על האיסור לאכול כבוד, וכמו שמוכח ממש"כ בחסד לאלפים יו"ד סימן עב, ורבי חיים פלאגי' ברוח חיים יו"ד שם, וכן ממש"כ רבי חיים פלאגי' בספר כף החיים סימן כד אות מה וז"ל: הזהיר מאד רבינו האר"י זכותו יגן עליהו אמן, שלא לאכול שום לב מבהמה חיה ועוף, דגורם לו רעה רבה, מלבד דמוסיף טפשות ושכחה, ועיניך תראינה להרב המזכה את הרבים כמוהר"ץ פרחי נר"ו בספרו מ"ל, דהביא מעשה נורא שאירע בפניו ע"ז, באשה אחת שאכלה לב מבהמה וחזר ושנה המעשה הזה בספר אמרי בינה ללועזים בלעז יעו"ש עכ"ל, ומוכח שלא הזכיר להמנע מאכילת מח וכבוד,

ואולם ראיתי שכתב הגאון הנאמ"ן שליט"א בהערות על הבא"ח הנ"ל והו"ד בשו"ת חקרי הלה שם שכתב, לציין לדברי הירושלמי בתרומות פרק י' הלכה ט' רבי זעירא לא אכל כבוד מימיו שלקה רבי בא ואוכלה ליה וציין לשו"ת יצחק ירנן הנ"ל, ומוכח דליכא איסורא בהא יעו"ש, וכן כתב בשו"ע המקוצר יו"ד סימן קלא סכ"א שכתב שלא חוששים לאכול כבוד.

ואמנם ממש"כ הרב מזמור לאסף דף צא שכתב בשם האר"י שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף, ובדף פח כתב בתוך חצאי לבנה מוח לב כבוד קשה לשכחה וסימנך מל"ך, ומזה שלא כתב בשם האריז"ל מח וכבוד ש"מ דלאו איהו חתים עליה, עכ"ד, ומוכח דליכא איסורא בהא.

וכן ראה בספר באר אליעזר עמ"ס הוריות שם שכתב בזה"ל: והאוכל לב של בהמה עיין בש"ך ליו"ד סימן עב סק"ב דה"ה לב עוף, ומה שזנהרים העולם מלאכול ג"כ מוח וכבוד וכליות, איני יודע מנין זה להם, ואדרבה

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

מדל אחשיב הספר כאן, מסתמא מותר, ובתשובה כתבתי מזה עכ"ל, וכן כתב בשו"ת יביע אומר שם בשם ספר שולחן מלכים שנהגו העם להזהר רק בלב בהמה חיה ועוף ולא במוח וכבד, וכן כתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סימן קמד) כתב שאף שיש נזהרים גם מאכילת מח אבל מן הכבד לא שמע שנזהרים והבאנו בזה ראייתו לעיל, וכן כתב בשו"ע המקוצר ח"ד סימן קלא סוף הערה סז ו"ל: ובקהלתינו יש נזהרים שלא לאכול המח, אבל הכבד אין חוששים וכן עיקר וכן נמצא בתלמוד בכמה דוכתי אמוראים שהיו אוכלים את הכבד עכ"ל.

ובשו"ת דברי בניהו חלק ח' סימן א שכתב ע"ד הבא"ח, שמשמע דשאר נשים לא נזהרות בזה ומותרות לאוכלם כיון שאינם מצוות על תלמוד תורה, ורק מועברות או מניקות את בניהם הזכרים לא יאכלו כדי שלא יביאו את העובר או את התינוק הזכר לידי שכחה בעתיד, אבל לדידהו מישראל שריא כיון שאינם מצוות בתלמוד תורה.

ואמנם יש לדון להקל בזה ע"פ מה שידוע שהובא בשם הגרשז"א בכל הדברים שקשים לשכחה, שאין לנו אלא מה שחדשו חז"ל בזה, (ראה בהליכות שלמה תפילה לגבי מש"כ בכה"ח שאין לאכול בכלים שבורים שהוא קשה לשכחה, והגרשז"א כתב ע"ז שאין לנו אלא מה שחידשו חז"ל בזה) ובפרט ממה שמבואר מדברי הגמ' בחולין דף קח ע"ב (והובא לקמן) שהתורה התירה לאכול כבד.

ואכן מדברי הפוסקים הפשטנים נראה שבכבד ליכא איסורא, וכן כתב בפרי מגדים סימן ק"י שפ"ד סקי"ז, ואף המקובל רבי יעקב ניניו זצ"ל כתב בספר אמת ליעקב (מערכת כ' אות צ"ה, מערכת ק' אות נ"ח) וז"ל: ולכן תראה דאם הכבד הוא ס"מ, איך אנו אוכלים אותו. אך הענין דהרע שנתערב עם הטוב אינו כ"א בכלי הנפש של הנוגה ולא בכלי של ר"ן דנוגה, והנה הכבד של כלי הנפש דס"מ דנוגה, בהסיר הרע ממנו ע"י מליחה נשאר הטוב שבו, עכ"ל, ונראה מדבריו דאם מולחים אותו שפיר דמי, וכן כתב לדינא בשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קמ"ד אות ב') וז"ל: מן הכבד לא ראיתי ולא שמעתי מי שנזהר ממנו, אדרבה ראיתי צדיקים אבירי הרועים נ"ע שהיו אוכלים כבד. ותו דאילו הי' כבדי בכלל המשכחים, הי' נ"מ לדינא, דל"ה חהר"ל כמ"ש בשפ"ד סי' ק"י סקי"ג לענין לב, וכ"כ בשפ"ד סי' ע"ב סק"ז לענין כבוד אורחים ע"ש, א"כ ה"ה בכבד, ואנן

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

איפכא שמעינן, דהרי כתב הלבוש סי' ק"א דכבדים של אווזות שנהפכו ללובן מחמת שומנם, חשיבי ולא בטלי ע"ש ובט"ז ססקי"א, עכ"ד, וכן כתב בספר שלחן מלכים (סי' ג' הלכה למשה אות י"ט) וז"ל: ונהגו עלמא להזהר מאכילת לב בהמה חיה ועוף, אבל מוח וכבד אוכלין, עכ"ד, והו"ד במאסף כל המחנות (סי' ב' ס"ק י"ב). וכן כתב בספר יד שלום סימן ד' אות לה. וכן נראה לדינא ממש"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ח חיו"ד סימן ט' שנראה שאין איסור בזה וכתב להעיר ע"ד הכה"ח שכתב להמנע מאכילת כבד ומוח מנא האי מילתא והלא חכמי התלמוד אכלום וגם ע"ד הסוד נראה שאין שום מניעה, ועוד כתב שם, ואשר לשאלה אם להאכיל לקטנים כבד של עף להבריא את גופם או גם למבוגרים החלשים נלענ"ד דזהו אמרו משכח או מגביר נפש הבהמית הוא דוקא באוכל הרבה מהם דהיינו דממלא כריסו מהם שאז נותן משכן בגופו של הבהמה ויתחברו עם נפש הבהמית של האדם שהוא היצר הרע ויתגברו עליו ויחיטאו אותו לא כן אם אוכל להבראת גופו לעה"ת ואוכל כנגדם דברים המסוגלים לזכירה בכמות יתר, הרי הכוונה הטובה והמחשבה הזכה והברה ואוכלים המסוגלים לזכירה מבטלים אותם במיעוטם בבחינת אחרי רבים להטות, כנלע"ד והי"מ ומי"ה כיר"א עכ"ל, וכן ראה עוד מש"כ בשו"ת יצחק ירנן ח"א חיו"ד סימן ב' שכתב להעיר ע"ד הכה"ח כנ"ל וכתב שם שהמנהג פשוט שגם המקובלים אינם נמענים מאכילת מוח וכבד עכ"ד.

וכן כתב לדינא בשו"ת משנה הלכות ח"ג סימן סב, והדברים צ"ע דמעולם לא ראינו נזהרים בזה ואדרבה הצדיקים תלמידי בע"ש הק' ז"ל נוהגים דוקא לאכול כבד בש"ק גם במח מצינו בדברי רז"ל התורה אסרה לנו חזיר והתירה לנו מוחא דשביטא וצ"ע, עכ"ד, וכן כתב בספר מעדני השלחן (מטעמי השלחן סי' ע"ב אות ב') יעו"ש.

וכן ראיתי שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בקובץ אליבא דהלכתא חלק כ"ט עמ' נ' טור ד' שנשאל שם בזה"ל: ידוע שיש המקילים לאכול כבד של עוף. ושאלתי בענין זה את הגר"ח קניבסקי (שליט"א) והשיב שם בזה"ל: אצלנו לא הקפידו, עכ"ד.

וכן כתב לדינא מרן הגאון רבי משה שטרנבורך שליט"א מזקני הפוסקים בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' רמ"ג) וז"ל: קבלתי דבריו שמביא מדברי בן איש חי שנה ב' פרשת אחרי אות יאן בשם הקדוש האריז"ל שאין

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

לאכול מוח כבד ולב מפני שמטמטם את הלב ויפה תמה למה לא שמענו מעולם שיש איזה חשש לאכול כבר בהמה או עוף מפני שמטמטם הלב ולמה לנו לעבור על דברי קדוש כמוהו ולא נחוש לטמטום הלב ולע"ר בראה שהקדוש האריד"ל מעולם לא אמר שלא לאכול רק שמביא בעצ"ח שער כ' שעיקר גילוי הנר"ן היא במוח לב וכבד וממילא תפסו מכך שהכבד הוא כלב וכמו שהלב מזיק כן הכבד אמנם נראה לזמר דמהא שבחולין קט איתא שתמורת איסור דם הקב"ה מסר לנו היתר כבד יש לדקדק דאין בו היזק שהרי לא היה נותן לנו דבר שמזיק וע"כ כבד אינו מזיק ומותר לאכלו ועיין בש"ך סי' ע"ב ס"ק ב' שכתב וז"ל וכתוב בתשב"ץ ואיני אוכל לב עוף אף שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה כמו כן מונע אני מלב עוף עכ"ל וכן ראיתי נזהרים בזה הרי שהוזכר לב ולא הוזכר כבד וכבר נהגו כל ישראל לאכול כבד ואין מדקדקין להזהר בזה יעיר יש לומר שעיקר האיסור הוא כשהכבד מלא דם אבל אנו צולים את הכבד ומתייבש ויש לצדד דלאחר שנתייבש אינו מזיק כלל וע"כ אין לחדש בזה איסור.

שוב בא לידי ספר פאת שדך על יו"ד סימן י"ס מידידי הגאון רבי שמואל מונק זצ"ל וחוקר בזה ומביא מספר זכירה להגאון המקובל מוה"ר זכריה שאין לאכול מוח וכבד ומסיק שלדינא מותר ומ"מ אם מחמיר בכך יש לו על מי לסמוך ודבריו חידוש הם היות ושמענו על צדיקים וקדושי עליון שאכלו כבד בסעודות שבת והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין, ולענ"ד נראה כמ"ש דאם היה באמת מקום להחמיר הפוסקים היו מודיעים זאת וכפי שכתבו להחמיר באכילת לב, וע"כ נראה שמותר לאכול כבד כמנהג ישראל וכמ"ש"נ ומיהו יש נוהגין להקל רק בכבד עוף דקיל טפי כמבואר בהש"ך בשם התשב"ץ והובא לעיל עכ"ד הגרמ"ש שליט"א בתשובות והנהגות שם.

וכן כתב בשו"ת כרמי יהודה להגר"י שפירא זצ"ל בתשובה שנו שנשאל אם יש לחוש מלאכול כבד משום שיש אומרים שקשה מלאכול כבד משום שיש אומרים שקשה לשכחה, והשיב בזה שאין להרוכת בזה אבל לפעמים או לצורך בריאות אפשר עכ"ד, אבל לכאורה כיון דאין מקור להנ"ל בקבלה אין להחמיר בזה.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכן ראה מש"כ בספר מגן אבות יו"ד עמ' סב שכתב שם בהערה ששמע מהגאון רבי יהושע מאמן זצ"ל שנהגו לאכול כבוד אבל לא הרבה ע"פ דברי הגמ' שם, יעו"ש.

וכן כתב בספר בירור הלכה (תנינא או"ח ח"א סוף סי' ק"ע) שלא נהגו להחמיר בזה, וכן כתב בפסקי תשובות סימן קע הערה עד שאין העולם נמנעים מלאכול כבוד, וכן כתב בספר שמירת הגוף והנפש סימן יב אות ד' שנראה מדברי הפוסקים שלא חיישינן לזה, וכן כתב בספר אהל יעקב בשר בחלב תערוכות מליחה עמ' קה להביא לדברי הפוסקים הנ"ל דנראה דלא חיישינן להא.

ומרן הגר"ע יוסף זצוק"ל כתב בהליכות עולם חלק ו' עמ' קנו, כתב בהלכה למעלה, ולדברי המקובלים טוב להזהר גם מלאכול מוח או כבוד של בהמה או עוף, עכ"ד, ובהערה שם כתב להביא בזה את דברי הבא"ח, וכתב ע"ד להוכיח מדברי הרמ"א בהג"ה ביו"ד סו"ס שמוכח דאין חשש לאכול לב, וכתב להאריך בענין אכילת לב, וכתב עוד בזה, ובהיותי בזה ראתה עיני להרה"ג החסיד מהר"ר ששון מרדכי ז"ל, בס' מזמור לאסף (בדף פח ע"ב), שכ', מוח לב כבוד, קשים לשכחה, וסימנם מל"ך. ע"כ. וכ"כ הרה"ג ר"י סופר ז"ל בכף החיים (סי' קנז ס"ק כח), שלפ"ד האר"י ז"ל שעיקר גילוי הנר"ן הם במוח לב כבוד ושם מושבם, נראה שאין לאכלם. ע"ש. וכ"כ הרה"מ"ח כאן. וע' בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח (חיו"ד סי' ט) מ"ש בזה. (ושם אות ג כתב שחיפש ולא מצא בבא"ח. ול"ז מהנ"ל). וע' בחולין (מד). דר' חייא זריק לה. (פרש"י, לכבוד של בהמה ולא היה אוכלו דלא הוה חשיב ליה). ר' שמעון ברבי מטביל בה, וסימנך עשירים מקמצים. ופרש"י, דר"ש בר' אכיל לה, דאע"ג דלאו בשר הוא, קאכיל ליה משום בריאות. דקסבר נשמה תלויה בו. וקי"ל (ברכות מד:) כל נפש משיב את הנפש. ע"כ. ולא חייש כלל משום שכחה, שא"כ לא היה לו לאכול. וע"ע בחולין (קיא). שכמה אמוראים אכלו כבדא. וא"ל רב נחמן גאמו לשבא. (פרש"י, הגמיאוהו והלעיטוהו בעל כרחו). ע"ש. שוב בא לידי ס' שלחן מלכים, וראיתי אליו בהלכה למשה (סי' ג אות יט), שהביא ג"כ שי"א שאסור לאכול מוח לב וכבוד של בהמה חיה ועוף דקשה לשכחה. (ספר זכירה בשם ספר חסידים). וכ', שנהגו העם להזהר רק בלב בהמה חיה ועוף, אבל מוח וכבוד אוכלים. ע"כ. וס' זכירה אמ"א. ע"כ ממה שציין שם בהליכות עולם.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואולם כתב שם בהליכות עולם, שהאיסור לאכול דברים שקשים לשכחה, אינו איסור גמור וז"ל: והנה ראיתי להרה"ג מהר"ש סופר בהתעוררות תשובה (סי' א) שנדפס בסוף המאירי ר"ה שכתב, נ"ל שכל מי שעושה דברים אלו שקשים לשכחה הנזכרים בהוריות (יג:) עובר על הפסוק רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, כיון שעושה מעשה שעל ידו שוכח לימודו, וגורם שדברי תורה יסורו מלבנו. והוא הדין במ"ש בש"ע א"ח (סי' ד סעיף יח) אלו דברים הצריכים נטילה במים, הקם מן המטה, והיוצא מבית הכסא ובית המרחץ, והנוטל צפרניו וכו', והעושה אחת מכל אלו ולא נטל ידיו, אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח ממנו. ע"ש. שגם בזה עובר על הפסוק הנ"ל. ע"כ. וכן כתב בפשיטות הרה"ג מהר"ר יוסף פלאג'י בתשובה שהובאה בספר רוח חיים ח"ב (דף קס ע"ד) שכל מי שאינו נוטל ידיו לדברים שנזכרו בש"ע א"ח (סי' ד סעיף יח), הרי הוא מתחייב בנפשו. וכדתנן באבות (פ"ג) כל השוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו וכו'. וכ"כ הרה"ג מהר"א פאפו בספר אורות אלים (עמוד עו) כי מי שאינו חושש להזהר באותם דברים שהוזכרו בהוריות (יג:) שקשים לשכחה, חוששני פן יהיה בכלל מה שאמרו חז"ל כל המשכח דבר מתלמודו הרי זה כאילו מתחייב בנפשו וכו'. ע"ש. גם בשו"ת שבט הקהתי ח"א (סי' ב) הביא בשם הגאון חזון איש, כי מי שאינו נזהר בדברים הקשים לשכחה, עובר בלאו דהשמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכו'. ע"ש. וכן ראיתי עוד בספר דברי זאב ח"ו (דף יג ע"א) שיש לאסור מטעם זה לעשות כל הדברים המשכחים שנזכרו בהוריות (יג:). וכ"כ עוד בקונטרסו חידושי תורה הנלווה לספר שלחן הטהור. ע"ש. אולם נראה דאשתמיט מנייהו דברי רבינו יהודה החסיד בס' חסידים (סי' תתרח), שכ' בזה"ל: אחד שאל מחכם, ואמר, עכברים אכלו מלחמי, אם אוכל לאכול מן הלחם. א"ל ולמה לא תאכל. א"ל פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול כל מה שמשכח התלמוד, ועתה אני רעב. א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מלבנו. ואני רואה אותך שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי ובטל מד"ת וכו', ומוטב לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים, כדי שתשכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם. עכ"ל. ומבואר בדבריו שאין בזה איסור, ולא דמי ליושב ומסירם מלבנו. ונראה דה"ה לאותם הדברים שנזכרו באו"ח (סי' ד סי"ח) הנ"ל. שאין זה אלא גרמא בעלמא. ועוד שבשאלות שבסוף מעשה רב (כאות נג) כתב, שכל הדין הנאמר באבות (פ"ג) כל השוכח דבר אחד ממשנתו הרי זה כאילו

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

מתחייב בנפשו, לא נאמר כן אלא לראשונים שלמדו בעל פה. (אלא שבש"ע הגר"ז הל' ת"ת פ"ב ס"ד כתב, שגם בזמן הזה הדין כן, שהתורה לא תשתנה בשום זמן. ע"ש. וצ"ע). וע' בשו"ת דברי מלכאל ח"ב (סימן נג אות ד) שהקשה, דלמה לא הביאו הפוסקים דברי הגמרא (הוריות יג:): הדברים שמביאים לידי שכחה, דלכאורה יש בהם משום כל המשכח דבר מתלמודו עובר בל"ת שנא' רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וכו'. ותירץ, וצ"ל שכל אלו אינו רק חשש שישכח, ואפשר שלא ישכח או שיוכל לעשות לעומת זה דברים המועילים לזכרון וכו'. ע"ש.

ועוד כתב שם בהליכות עולם, וע"ע בספר יוסף אומץ יוזפא (עמוד רעג) שכתב, הירא את דבר ה' ותלמודו חביב עליו, אל ישליך הדברים הנזכרים בהוריות (יג:): אחרי גוו, ויש להזהר בהם בכל מה שאפשר, וממה שאכל עכבר או חתול שרגילים לחתוך מקום נשיכתם ולאכול השאר, לא ידעתי אם הוא קבלה מהקדמונים שזהו הפירוש בגמרא, או שאינם חותכים רק מכח נקיות ומיאוס, ואינם עושים תיקון לצורך הלימוד, לכן שומר תורתו יתרחק מכל החתיכה שאכל ממנה חתול או עכבר. עכת"ד. וע' בזבחי צדק (סי' קא ס"ק כז), בדין חתיכה הראויה להתכבד, שבמדינת בבל אין מכבדין בכבד. ולא חשיב חהר"ל. ע"כ. ואפשר דה"ט דחיישי לסברא הנ"ל דהכבד מביא לידי שכחה. וז"ל הפמ"ג בשפ"ד (סי' קי ס"ק יג): ומ"ש דלב וכבד וכל בני מעיים אין ראויים להתכבד, הכל לפי הזמן. ומ"מ לב קשה לשכחה, וודאי אינו ראוי להתכבד. ע"כ. ומוכח דבכבד לא חיישינן כלל לשכחה, ומש"ה תלוי לפי המקום והזמן. וכ"כ הט"ז (סי' קא סוף ס"ק יא) בשם הלבוש, דכבד שמן הוי ראוי להתכבד. ע"ש. וע"ע בשו"ת בית דוד (סי' קעד). ע"ש. ומצאתי בשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קמד) בהערה, שכ' בשם ס' זכירה לענין אכילת מוח שקשה לשכחה, דהיינו דוקא מוח של בהמה ולא של עוף. [וזה דלא כמ"ש בשלחן מלכים הנ"ל בשמו. וצ"ע.] ושם כ' להעיר ע"ז מהמד"ר איכה ע"פ ויגרס בחצץ שני, דר' אבהו אייתון קמיה תמנין מוחי דעוף. גם הביא מחולין (קיא.) שאכלו כבד. וכ"ה שם (קי:): ובסו"ד סיים שאף שיש נזהרים מאכילת המוח, אבל מן הכבד לא ראיתי ולא שמעתי נזהרים. והב"ד השפ"ד הנ"ל. ע"ש. ופוק חזי מאי עמא דבר. ויעו"ש עוד מש"כ לגבי מה שאכלו עכבר האם הוא נאסר כל הלחם או לא.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ובספר ענף עץ אבות פרק ג' משנה ט' כתב הגר"ע יוסף זצוק"ל בזה"ל: ונראה שנעלם מעיני כל האחרונים הנ"ל מה שכתב רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סי' תתרח) וז"ל: אחד שאל מחכם, ואמר, עכברים אכלו מן הלחם שיש לי, האם אני רשאי לאכול מן הלחם הזה, אמר לו החכם, למה לא תאכל, אמר לו, שאני ירא פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול כל מה שמשכח התלמוד, ועתה אנכי רעב, אמר לו החכם, אינך חייב עד שישב ויסירם מלבו. ואני רואה אותך שפעמים שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי ובטל מדברי תורה וכו', ומוטב לך שלא היית נזהר מן הדברים המשכחים כדי שתשכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם. עכ"ל. מוכח להדיא כי מי שאינו נזהר מדברים אלו, אינו בכלל יושב ומסירם מלבו. וכן מוכח להדיא בספר יוסף אומץ יוזפא (עמוד רעג). יעו"ש, וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל (סי' נג אות) שהקשה, דלמה לא הביאו הפוסקים דברי הגמרא (בהוריות יג:) בענין דברים המשכחים את התלמוד, כדי להזהר בהם, שהרי כל המשכח דבר מתלמודו עובר בלא תעשה, וכתב, שצריך לומר שאינו אלא רק חשש בעלמא שמא ישכח, ואפשר שלא ישכח, או שיוכל לעומת זאת להשתמש בדברים המביאים לידי זכרון שבהוריות (יג:) וכו'. ויש להוסיף עוד שבשאלתות שבסוף ספר מעשה רב (סי' נג) שהגר"ח מוואלוז'ין אמר, דמה ששנינו השוכח דבר ממשנתו וכו', זה לא נאמר אלא רק על הראשונים שלמדו בעל פה, מה שאין כן בזמן הזה. אלא שבש"ע הגר"ז (הלכות תלמוד תורה) כתב שגם בזמן הזה הדין כן. וצריך עיון. עכ"ד בקצרה.

ובשו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סימן ח' אות ג' בד"ה ובהיותי כתב, שפוק חזי מאי עמא דבר שנהגו לאכול מל"ך, ויעו"ש עוד מש"כ להאריך לגבי איסור אכילת זיתים אלא רק עיצה טובה יעו"ש מה שהאריך בזה.

וכן כתב מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בילקו"י איסור והיתר ח"א עמ' תקג, שכיון שאין איסור לאכול שברים וגמרים לשכחה, שהרי אין זה איסור ממש שהרי אינו עובר עד שיסירם מלבו, יעו"ש עוד, ושם לא הזכיר שאין מקור ע"פ הקבלה שלא לאכול כבד, וזהו פלא שהעתיק דברי הבא"ח, וכתב להתיר לאכול רק מידי פעם או בשעת הצורך כגון לילדים חולים וזקנים, ועיין. [וכן כתב בשו"ת אשר השיב ח"ב חיו"ד סימן ג' יעו"ש ושם כתב שיש שבארו שטעם הבא"ח שלא לאכול כבד הוא מטעם אחר, ולא כתב שם הטעם, ועיין].

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ושוב ראיתי גם בשו"ת אור לציון חלק יו"ד פרק לז עניני סכנה תשובה לא, ואיתא שם בזה"ל: שאלה, האם יש להמנע מאכילת כבוד, תשובה, אדם בריא ראוי לו להמנע מאכילת כבוד, ובעיקר כשמרבה באכילתו, מחשש שגורם לשכחה, אלא א"כ הוא חולה הצריך לכך, עכ"ד, ובהערות שם ציינו עורכי הספר אול"צ למש"כ בבא"ח שם ובכה"ח שם, והוסיפו שהרי כתב הגר"ז בהל' תלמוד תורה פרק ב' ה"ד שגם בזמנינו שנכתבה תורה שבע"פ יש להזהר שלא לשכוח לימודו, ע"ש, וע"כ אדם בריא ראוי לו להמנע מאכילת כבוד אם אינו חולה הצריך לכך לבריאותו, ובכל אופן נראה שבאוכל מעט כבוד מידי פעם, וכגון פעם בחודש ולא מרבה באכילתו אין לחוש כ"כ בזמנינו שממילא אין הזכרון כפי שהיה פעם ומאידך הכבוד מחזק את הגוף, ויש להקל בזה עכ"ד.

וראה שם עוד בתשובה לב, שכתבו, שאלה, האם גם נשים וילדים צריכים להמנע מאכילת כבוד, תשובה, נשים וילדים אינם צריכים להמנע מאכילת כבוד, ושם בהערה ציינו למש"כ בחוות דעת סימן עב סק"ב שכתב לגבי לב של בהמה שהזכרים לא אוכלים לב של בהמה דקשה לשכחה, ומבואר שהנקבות אינן צריכות להזהר בזה, וביאר בדרכי תשובה שם סק"ה בטעם הדבר שכיון שכל הקפידא הוא משום שקשה שכחת הלימוד זה אינו שייך בנקיבה שאינה בת תלמוד תורה, ועיין בית לחם יהודה שם אות ג' ובזבחי צדק שם אות ד' ובבא"ח שנה שניה פרשת אחרי אות יא יעו"ש, ושכן נראה, שהנשים אינן צריכות להזהר בכל הדברים הגורמים לשכחה, וכתבו שם עוד, שנראה שהוא הדין בילדים שיש להקל להם ולתת להם כבוד ואין צריך לחוש בזה, ויעו"ש מה שצינו עוד בזה למש"כ בספר עיני כל חי להגאון רבי חיים פלאג"י הוריות דף יג ע"ב ובבא"ח שנה שניה פרשת אמור אות יד, ובאול"צ תשובות ח"ב פרק לו תשובה ד' שדין קטן כדין חולה שאין בו סכנה הוא עד גיל י"ג עכ"ד.

וראה עוד לידידי הגאון רבי יקותיאל אברהם אוהב ציון שליט"א בספר זכר עשה סימן קכ קכא קכב קכג מה שכתב להאריך בהאי ענינא וכתב שם להאריך בכל הנ"ל, ושם כתב עוד בזה להביא ראיה מהא דאיתא בגמ' מעילה דף כ' ע"ב הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואסור בראש וברגלים וכו' ובכבוד ובלב, ומשמע דבלאו שבועה אין שום איסור באכילת לב וכבוד, וציין עוד בזה לדברי הגמ' בברכות דף מ' ע"ב יותרת הכבוד, ושם עוד הביא בזה מש"כ בהקדמה לספר רא"ה מעשה להרה"ג רפאל אוחנה

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

זצ"ל ממרוקו בהקדמה דף א' ע"ב אחר שהביא דברי המדברים על אכילת לב כתב, ולפי"ז לא ידעתי למה בני אדם נזהרין גם ממוח וכבד ונתון בהם סימן מל"ך עכ"ד, ועוד הביא בזה מש"כ הגאון מהרא"ל רוזן זצ"ל בשו"ת איתן אריה סו"ס נב, שכתב, כבד עמא דבר שאין אוכלים את הלב, אבל מח וכבד אוכלין ותו לא מידי עיש"ד, ושכן כתב בספר בשולחן מלכים הלכה למשה סי' ג' שבמח וכבד אין הועלם נזהרים יעו"ש.

ועוד הביא בזה בשו"ת יצחק ירנן ח"א חיו"ד סימן ב' שהביא מש"כ בספר אמת ליעקב ניניו הנ"ל, וכתב שם שכן כתב בספר מנחת כהן עמוד קסו סימן יא כתב, דכיון שבשער המצוות סוף פרשת ולך איירי רק בלב ואין לנו לחדש יותר יעו"ש, והביא לדברי המשנה הלכות הנ"ל ושכן כתב בספר מעדני השולחן סימן עב מטעמי השולחן סק"ב, יעו"ש.

וכתב שם להוסיף עוד, שהרי אפילו באכילת לב יש מי שמיקל היכא שחותכין חידודו שעי"ז עוברים משם כוחות הטומאה, וכמבואר ברקאנטי (פרשת לך לך דף כט ע"ב) ובאבן יקרה להלבוש ש יעו"ש, והו"ד בספר אבן השוהם יו"ד סימן עב, וציין עוד בזה למש"כ בשו"ת דברי אור ח"ג סימן מא שכתב שמח וכבד וכיו"ב שמעורבין במאכל אחר לית בהו חששא ויעו"ש בכ"ד, וכתב להעיר ע"ז שלכאורה דבריו אינם מוכרחים.

ולסיום בענין הנ"ל כתב לי הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א במח"ס זכר עשה הנ"ל, וז"ל: כבד גימטריא הוי"ה, כי מבשרי אחזה אלוה, והכבד כולו דם, והדם הוא הנפש, והנפש היא קומת הנשמה, וחזר וניעור גילוי האלוקות, עכ"ד, וממילא לכאורה לא יהיה איסורא.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

האם מיני בר חייב בטבילת כלים מכתב להרב גמליאל רבינוביץ

בס"ד

יום ג' ג' אלול תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך
ושא"ס

על אודות שאלתו האם מכשיר מיני בר וקולר חייבים בטבילת כלים.

האם הם טעונים טבילה, ויש לדון מצד מחובר לקרקע ע"י הצינורות שלשיטת השב יעקב ודעימיה אינו טעון טבילה, וי"ל בזה ע"פ מש"כ להביא לעיל לגבי דוד שמש מש"כ בשו"ת מנחת יצחק והארכת בדבריו בספרי שערי יוסף טבילת כלים.

ועוד י"ל שכלים אלו שאינם טעונים טבילה כיון שמקומם קבוע ואינם מטלטלים ממקום למקום. וכמו שמצינו שכתב הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן סו אות ח', לגבי מקרר שהו"ל ככלי העומד לנחת, וא"כ נראה דה"ה הכא, דהא סו"ס עומד לנחת, ובעיקר הדין אם מדמים דיני טבילת כלים לדיני טומאה וטהרה, ובחיוב כלי חשמל בטבילת כלים הארכת בספרי שערי יוסף בדיני טבילת כלים.

ועתה נעמוד בעיקר הנידון הנ"ל, הנה בקונ' טהרת הכלים עמ' קכד סעיף לח כתב בשם הגר"נ קופשיץ שליט"א, מכשיר "קולר" גדול המחובר ע"י צינור מים, יל"ע אם טעון טבילה, דאפשר שבכה"ג אין זה נחשב לכלי סעודה, ועדיף מסתם כלי חשמלי שמחובר רק עם חוט חשמל, ועוד שכאן באמת כמעט אף פעם לא מזיזים אותו. אך מ"מ אין זה ברור לגמרי. ומהאחרונים שהחמירו ביורות הגדולות משמע קצת שיש להחמיר גם בנדו"ד. ואין זה דומה לברז שפטור מטבילה, כיון שהברז ממש מחובר לקיר, אך כאן יש רק צינור שמחובר בין המכשיר, שהוא כלי בפני עצמו, לבין הקיר. ועדיין צ"ע. עכ"ד, ואמנם אכתי איכא למימר כמ"ש בספר טבילת כלים כהלכתה עמ' קו בהערה כתב ששמע מהגר"צ ובר שליט"א שיש לפטור מכשירים אלו מטבילה כיון שנחשב שמחוברים לקרקע שהרי אין אפשרות להשתמש במכשירים אלו בלא לחברם לצינורות המים, ואין אפשרות להפריד את הסיר הפנימי מהמכשיר עצמו מחשש שהמכשיר

קובץ באר התורה (קפת) פרשת שופטים

יתקלקל, ולכן מותר להשתמש במכשיר זה בלא טבילה יעו"ש עוד מה שהאריך בזה בשיטות הפוסקים.

ושוב ראיתי בספר אהל יעקב טבילת כלים (עמ' סו) שהביא תשובת בעל המשנת יוסף הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א בתשובה להגר"מ פטרפרוינד שליט"א וז"ל: בענין כלים חשמליים כמכונת קפה או מתקן למים חמים וקרים תמי וכדו' שכלי הציבול של המים או הצינורות בהם עוברים המים עשויים ממתכת ובפשטות הם טעונים טבילה אלא שיש סוגי מכשירים שיש בהם מנגנון הגורם שרק כשהכלי מחובר לחשמל ופועל יכולים להכנס לשם מים האם זה טעם לפטור את הכלי מטבילה כיון שממילא אין שום אפשרות להטבילם כיון שאין המים יכולים ליכנס בו כשאינו פועל מסתבר כדבריכם דכיון שאין המים נכנסים בו כשאינו פועל א"צ טבילה ולכאורה גם לא יועיל בו טבילה כי אינו מטבילו כדרך תשמישו שבשעת תשמישו נכנסים בו מים וזה עיקר תשמישו וכעת אין נכנסים המים והוא כעין דברי הערוך השלחן יו"ד סי' קכ יט בכלי זכוכית שצריך להטותן על צדן כדי שיכנסו בהם המים ואם לא עשה כן לא עלתה לו טבילה ע"ש, גם יש להקל מטעם שהוא כלי גדול יותר מדאי שכתב הערוה"ש שם לט שאינו בכלל כלי סעודה דכלי סעודה מקרי רק כשמטלטלין אותו ממקום למקום ע"ש שהביא עוד טעמים בזה ובפרט שכלים אלו מופעלים ע"י מנוע ומנגנון רגיש יותר משאר כלים חשמליים וידוע שטבילת כלים אלו עלולה לקלקל מאד את המנוע לכן לכל היותר יסמוך על ההיתר שמומחה יפרק חלק מהכלי באופן שלא יהיה ראוי לפעול עוד ואח"כ יחזור ויחברנו ואז נחשב לכלי שעשאו ישראל והוא פטור מטבילה כידוע אבל מעיקר הדין נראה שא"צ טבילה כלל. עכ"ל.

ויש לדון אם יש יהודי שמתקין את המיני בר והתמי 4 וכל כיוצא בזה אם יהיה מהני, ובחוט שני (עמ' מד) כתב הגרנ"ק זצ"ל, שאין לפטור את המיני בר מטעם זה, וז"ל: ומכשירי חשמל שהם גם מחוברים לקרקע ע"י צינורות מים שמכניסים או מוציאים מים מן המכשיר, כגון מתקנים לחימום וקירור מים, ויש בתוכם בית קיבול למים והוא נעשה ע"י עכו"ם, אין טעם ברור לפוטרו מן הטבילה, משום דזה כלי עצמי ואין תשמישו עם הקרקע, אלא שצריך להכניס בו מים, על כן יש לעשות בכלי קיבול של המים נקב שמקלקלו מתורת כלי, ויהודי יתקנו כך שיהיה גמרו ע"י ישראל ואז הכלי פטור מן הטבילה. ועכ"פ אין לפוטרו מן הטבילה ע"פ מש"כ המהרי"ל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

דיסקין דהורקה מן הכלי לא חשיב שימוש בכלי משום שכל הוצאת מים מן המכשיר יש הכנסה של מים חדשים למכשיר. עכ"ל. הרי לך דאיכא לך חיוב טבילה אלא א"כ יעשה תיקון שהיה בו קלקול ע"י יהודי, וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל וכמ"ש בספר מטבח כלהכה פרק יב סעיף לו יעו"ש, ובשו"ת ויען דוד ח"ח סימן צו, ועיין עוד בזה בשו"ת משיב נבונים ח"ז סימן מא, ובספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' סח.

ואולם ראיתי בשיעורי הגר"ע פריד שליט"א בהל' טבילת כלים, שאמר, אבל במיני בר וקולר, היה מקום לדון שהוא נחשב מחובר כיון שאין בו שימוש אלא כשהוא מחובר לצינור המים, וגם יש סברא שאינו כלי סעודה כי אין מביאים את זה לשולחן, ונמצא שיש כאן ב' צירופים שאפי' שעומד בפני עצמו ואינו כמו ברז שממש קבוע בקיר, מ"מ כיון שאינו בשימוש אלא בקביעותו לצינור, וכן אינו כלי שמביאים לסעודה יש כאן מקום להקל בשעת הדחק, והנה לפטור מטבילה אין להקל אפי' בשעת הדחק, כיון שמוטל עליו חיוב טבילה דאו' בכלי מתכות, אבל אם נמצא במקום שיש שם מיני בר ואין מוטלת עליו חובת הטבילה, רק שיש איסור דרבנן שלא להשתמש יש מקום להקל בשעת הדחק.

אמנם במיני בר יש כאן סברא באופן שהמתקין היה יהודי שהחיבור של המים נחשב גמר מלאכתו ע"י ישראל כיון שהוי מלאכת אומן, אולם בזה יש לדון כיון שהבית קיבול של המים נמצא גם בלי הצינור מים. עכ"ד, והעולה מדבריו דאם המתקן יהודי יש להקל בזה, כיון שאי אפשר להשתמש בזה בלא ההתקנה.

וכן ראיתי כה"ג שיש להקל להשתמש במיני במקומות ציבור להגרמ"מ קראפ שלט"א בספר משמרת הבית (עמ' מה) שכתב שאף למחמירים להטביל מתקני מים אלו מכל מקום במתקנים העומדים בבתי כנסיות ובמקומות ציבורים מותר להוציא ממתקן זה כיון דלא חשיב כלל שימוש בכלים כיון שאי"ז אלא המשכת המצב בשב ואל תעשה יעו"ש. אלא דאכתי יש לעיין דהא סו"ס המים התקררו או התחממו ע"י מכשיר זה, ואמנם י"ל ע"פ הגרשז"א לגבי חיוב טבילת כלים בבית מלון שכיון שהוא אנוס ואינו יכול להטביל את הכלים, והכא נמי אינו יכול לטבול את המיני בר, אבל בלא"ה יש להקל בכ"ז כמ"ש בריש הדברים שמיני בר אינו חייב בטבילה, וגם יש להקל ע"פ מה שאמר הגר"ע פריד שליט"א שבדרך כלל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הרכבת המיני בר נעשית ע"י ישראל, וממילא אינו חייב בטבילה, וכן כהאי סברא הובא תשובת הגר"י טשזנר שליט"א גאב"ד אופקים בירחון האוצר ח"ה עמ' קסהשיש צד להקל שהרי כדי שהמכשיר יפעל צריך לחבר צינורות המים לאספקת המים במקום, וחביוור זה נעשה ע"י אינסלטור יהודי וע"י המלאכה נעשה ע"י יהודי, אמנם טענו הת"ח שזה מעשה הדיוט ואינו פוטר מטבילה, אבל אינו יודע שאף אם למעשה זה מעשה הדיוט אבל ע"פ רוב מזמינים בעל מלאכה לחבר המכשיר כדי שיהיו בטוחים שהדבר עשה באופן מקצועי, ועדיין צ"ע עכ"ד.

ועוד יש לדון בסברא להקל במיני בר או במכשיר תמי 4 שאינו אלא מחמם את המים חמים, אבל אכתי אינו מכין את הקפה לאכילה, ועוד ראיתי שכתב לדון להקל בזה בירחון המאור חלק ה' עמ' קמז במאמרו של הגר"א סקוצילס שליט"א שיש לדון שאם הצינורות עשויים מפלסטיק שהרי הם פטורים מטבילה י"ל שאפשר לסמוך ע"ז, ויעו"ש שהסיק לדינא שחייב לבנותו ע"י יהודי יעו"ש, ואולם אח"כ הביא שם בשם הגר"א נבנצל שליט"א שהשיב לו שאין כאן רק הוצאת מים כי הכלי מבשל המים לקפה ונתינה לגוי היא עצה טובה, ובתשובה אחרת כתב לו שסומכים על שותפות אפילו אם אין הגוי משתמש בו בכלל עכ"ד, ונראה מדבריו שיש מקום לפטור מצד שהוא רק הוצאת מים בלבד יעו"ש, ואולם בעצם הסברא הנ"ל שחשיב רק הוצאת מים, הובא שם תשובת הגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין י"ח, שהשיב לו בזה"ל: מכשיר דיגטלי אי אפשר להטבילו כיון שיתקלקל מיד, העצה לעשות גמר מלאכה ע"י יהודי או להכשיר את המכשיר לגוי, ולקבל אפשרות שימוש וכן נוהגים, אבל בזה אין חילוק שהוצאת מים נחשב לכלי ממש, אם הוא לא דיגטלי ובאופן שלא יתקלקל, בודאי טעון טבילה, אבל אם יש חשש שיתקלקל צריך לעשות כמ"ש עכ"ד. וע"ע בשו"ת מנחת פרי ח"ו סי' פ"ב, ובספר מציון תצא תורה ח"א מילואים לתשובה של"ה.

ושוב הראה לי הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א בעמח"ס שערי הברכה, שערי הנישואין, בית שמש מש"כ בזה, לגבי טבילת מתקן מים קרים, דנו הפוסקים האם חייב בטבילה, וכיצד הדרך לטובלו. ונראה להוסיף עוד סברא בפטור הטבילה, שהמכשיר בפני עצמו כשהוא מגיע מהחנות עדיין אינו ראוי לשימוש, אלא ע"י חיבור של טכנאי מומחה המחבר את הצינורות המתאימים, ויתכן שזה נחשב כגמר מלאכה ע"י

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ישראל. ואף שיש בתוכו כלי קיבול הראוי למלאות בו מים גם ללא הטכנאי הנ"ל, מ"מ המתקן הנ"ל אין בו שום תועלת, ללא המתקן הגדול, וגם רחוק מהשתמשות בלא החיבור הצינורות הנ"ל, ויתכן שעדיין אינו בשם כלי. וצ"ע. עכ"ד.

ועוד ראיתי בזה עוד בסמוך להדפסה לידידי הגאון רבי מאיר פנחסי שליט"א במח"ס תורת הישיבה וש"ס, שכתב לדון לגבי מכונת קפה האם צריכה טבילה, שנראה שיש להקל בזה, ע"פ מה שראה שכלי הקיבול של מכשירים אלו גם אותם העשויים ממתכת, ברובם מחוברים ותלויים בתוכם ע"י מעמידים העשויים מכלי פלסטיק קשיח או שאר חומרים שאינם טעונים טבילה, ואלמלא אותם מעמידים לא היה הכלי קיבול מתוקן כלל, ובזה נחתין לפלוגתת הראשונים הנז' בב"י (סי' קכ סעי' ה', ו') האם אזלינן בתר העמיד, והכרעת הב"י שיטבילם ללא ברכה, וע"ע בש"ך (ס"ק יג.) יעו"ש עוד מש"כ בזה, ונראה דגם במיני בר יש הרבה כלי קיבול שהם עשויים מפלסטיק.

ואמנם יש לדון לשיטות המקילים משום שהמרכיב הוא היהודי, ומה יהיה הדין בחו"ל שהמרכיב הוא גוי, ויהיה תלוי בטעמי הפוסקים, ומ"מ נראה כיון דיש כמה צירופים להקל יש מקום להקל בזה שלא טובלו, ועכ"פ בכה"ג שהמרכיב הוא גוי שיקנה את הכלי לגוי וכמ"ש באריכות לגבי כלי חשמל.

וכן כתב לחייב בספר גם אני אודך תשובות הגאון רבי חיים אלעזר שיינברגר שליט"א בסימן פד שתמי 4 הרי הוא חייב בטבילת כלים וא"א לפוטרו מטבילת כלים כיון שהוא מחובר לקרקע שהרי אפילו מחובר בטיט ומכ"ש בכלי חשמל של ימינו שאינו מחובר רק עם חוט עם תקע ושקע לא חשיב חיבור לקרקע, ולכן שא"א להטבילו יתנו לגוי במתנה ואח"כ ישאל ממנו

ובקובץ אוצרות ירושלים חלק יז עמ' תס במאמרו של הרב שמעון רוטמן שליט"א מבית שמש כתב לדון לגבי המכשיר מיני בר תמי 4 וכתב שם שראה שפירקו את המכשיר הנ"ל והמים הקרים מתקריים בתוך כלי מתכות שהחיוב טבילה מדאורייתא והמים החמים הכלי קיבול מפלאסטיק אולם הגוף חימום ממתכות כמו כן לפי מה ששמע מאנשים שביררו אצל החברה הרי החברה בבעלות יהודית, אבל הכלים מיוצרים בחו"ל ומלאכת

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ההרכבה נעשה כאן בארץ ע"י יהודים, וראה שם במאמרו שהאריך בכל הנ"ל ובדין כלים המחוברים לקרקע באריכות יעו"ש, ובסו"ד באות ז' שם כתב שלמעשה אם החברה בבעלות ישראל והכלים המיובאים מחו"ל מרכיבים אותם ע"י יהודים, אין צריך טבילה, ואם לאו יש אפשרות להביא טכנאי שיפרקם לחלקים ונתבטל מהיות כלי וכפי שאנו רואים שאינו ראוי לכלום, וכמו שהורה לו הגר"נ קופשיץ שליט"א, ומ"מ כתב שם לגבי המכשירים ששמים מתחת לשיש במטבח שהיות שמחוברים לקרקע אינם נקראים כלי סעודה, ועוד כתב שם באות ח' שפגש טכנאי של חברת תמי 4 ואמר לו שעד לפני שנתיים הביאו את חלקי המכשיר מחו"ל והרכיבו אותם בארץ ובזה אין צריך טבילה, אבל בשנתיים האחרונות בדגם פעמעלי טאץ הכל מיוצר בחו"ל, ולכן צריך פירוק ע"י ישראל.

האם מועיל פירוק ע"י ישראל

ובעיקר הדין אם מועיל פירוק ע"י ישראל, הנה בחכמת אדם (כלל עג סעיף יג) שירות גדלות שאין אפשר להטבילם ינקוב בהם נקב גדול שיתבטל מתורת כלי ואח"כ יתקנו אומן ישראל, ויסוד דבריו ע"פ מש"כ הרמ"א ט' שאבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המתכת מן הגויאין צריך טבילה, וכתבו בפרי חדש שם ובחכמת אדם דה"ה אם קנה כלי מהגוי ואח"כ התיכו ועשה ממנו כלי אחר אין צריך טבילה כיון שפנים חדשות באו לכאן ולא נקרא ששם הגוי על הכלי, [וכן פסקו התם בחדרי דעה סו"ס קכ ובערוך השולחן סעיף נט יעו"ש] וא"כ ה"ה בנ"ד.

וכן כתב בבינת אדם (אות פ"ה ד"ה ולכן) וז"ל: ולכן נראה לי דאם צריכה טבילה מדינא אין לה תקנה אלא שיעשה נקב למטה בשולים בכדי שלא תוכל לקבל עוד משקין ונמצא פרוחה ממנה הטומאה ואז יתקנה ישראל ואז פנים חדשות באו לכאן כמו שכתב הבית יוסף ביורה דעה סימן ק"כ בשם הר"ם במחבת שנקבה ותיקנה אם נקבה למטה בשולים בכדי שהרתה נתבטלה לגמרי מתורת כלי וכשחזר ותיקנה פנים חדשות באו לכאן וצריכה להטבילה עד כאן לשונו. ובודאי שהוא הדין בנדון דידן לקולא נמי דינא הכי ולא שייך לומר חזרה לטומאה ישנה כמו שכתב הפרי חדש דלענין זה לא תיקנו חז"ל. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

והו"ד החכמת אדם בפתחי תשובה סק"א, ולכאורה נראה דא"כ כל כלי שלא יכול להטבילו כמו כלי חשמל יפרק חלק מן הכלי בצורה שרק אומן יכול להחזיר.

וכן כתב לדינא בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן פג) וכן כתב להאריך בשו"ת באר משה (ח"ד סימן קו) וכן בקובץ תשובות (ח"א סימן ד') וכן הו"ד הגריש"א בקונ' טבילת כלים (סעיף ל"א) ובשו"ת אבן ישראל (ח"ט סימן עב) ובשו"ת מנח"ש (ח"ב סימן סו אות ד') כתב להקל בכה"ג דוקא בכלים חשמליים, ועיין בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל (פ"ד הערה כד) שכתב להביא כן לדברי הגרשז"א וכתב דלא בריר לן האי קולא יעו"ש, וכן כתב בחוט שני טבילת כלים (עמ' מד).

וכן כתב לדינא הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו אורחות הבית (פרק ט' סעיף י'), וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א ס' ת"נ) וז"ל: ויש עצה לפרקו ולבטלו מתורת כלי לגמרי ונעשה מחדש על ידי אומן ישראל ואז לא נקרא כלי עכו"ם, והיינו כיון שאין הדיוט בקי להחזירו נראה שבטלה מינה תורת כלי וכשישראל מתקנו נעשה כלי חדש אצל הישראל ואין עלה חיוב טבילה, אבל במפרק מכונה באופן שהדיוט יכול להחזירו לא נפטר, ואדרבה כה"ג דעתי שחייב להחזירו ולטובלו כדרך שימושו דוקא. עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' צ"ח סוף אות י"ב), ובשו"ת עמק התשובה (ח"ח סימן צא) ובשו"ת מנחת אשר (ח"ג סימן נז) וכן הו"ד הגר"נ קופשיץ שליט"א בקונ' טהרת הכלים (אות ל"ד) שנוהגים להקל ולסמוך על החכמ"א ועיין עוד חלקת בנימין (ס"ק ג') יעו"ש. וכן כתב בשו"ת אול"צ שם שמהני שהגוי יפרק.

וכן ראה מש"כ לבאר בדעת החכמת אדם בספר מעדני אשר או"ה (סימן קנ"ו אות ג') וז"ל: ונראה דלמרות שהחכמת אדם תלה דבריו בשיטת הר"מ דאזיל בתר המעמיד שאינם מוסכמים, [דהמחבר לא פסק כמותו והרמ"א סמך עליו רק בצירוף ד' הריצב"א דאזיל בתר האומן] מ"מ דברי החכמת אדם מוסכמים לכו"ע. דלכאורה כל שנתבטל הכלי על ידי הנקב, חזר הכלי להיות דינו להיות כנסכא של מתכת, וכל מה שנחלקו הפוסקים באומן ישראל המתקן כלי הוא רק בכלי השייך לעכו"ם, דכיון שהנסכא שייכת לעכו"ם אינו פשוט לפטרו מטבילה בגלל שותפות ישראל, אבל כשישראל קנה את הכלי והכלי הפך לנסכא ברשותו, הרי זה ככל נסכא

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

שקנה מגוי שלא מתחייב בטבילה גם לאחר שעושהו הישראל לכלי. ומה שהביא החכמת אדם את דברי הר"מ היינו רק להוכיח שעל ידי נקב אבד ממנו שם כלי ופנים חדשות באו כאן, אבל עדיין דינו של החכמת אדם לא תלוי בפלוגתא זו כלל, ומזה נובע מנהג העולם כשיש חשש שהכלי יתקלקל בטבילה, נותנים את הכלי לאומן ישראל לפרקו באופן שהדיוט שאינו אומן לא יוכל להחזירו ובזה מתבטל ממנו שם כלי, ובהחזרת האומן ישראל נמצא שישראל גמר את הכלי ופטור מטבילה. אלא דיש להקפיד שיתבטל ממנו שם כלי, שכן גם אם הכלי החשמלי אינו תקין לא מתבטל ממנו שם כלי אם עדיין יש לו בית קיבול היכול לשמש עבור אכסון וכיו"ב. עכ"ד.

וכן כתב להביא לדינא דברי החכמת אדם, ידידי הגר"א פרינץ שליט"א בשו"ת אבני דרך ח"ט סימן קד ג"כ שצריך לתת לאומן יהודי שיפרק וירכיב ובספר שיח יעקב עמ' קנה. יעו"ש.

ואמנם מדברי הט"ז (יו"ד סימן קכ ס"ק י"ג) כתב, דמה שכתב רמ"א אח"כ או שנתן מקצת מתכות משלו דא"צ טבילה אהיכא קאי אי אדסמיך ליה שישראל עושה לעצמו פשיטא שהרי אפי' נתן העובד כוכבים כל המתכות קאמר ברישא דא"צ טבילה ואי אדלעיל מיניה דעושה לעובד כוכבים קשה כיון דאנו חוששין לומר שמא א"א כאן אומן קונה בשבח כלי ממילא הוי כלי של עובד כוכבים מה יועיל בזה שישראל האומן נותן מקצת הכסף כיון דרובו של כלי הוא של עובד כוכבים וזה דומה לקונה כלי מן העובד כוכבים ויש בו נקב וישראל מתקנו בכסף ישראל וכי בשביל זה יפקע חיוב מצד העובד כוכבים. עכ"ד, ולפי דבריו לכאורה נראה דלא יהיה מהני התיקון ע"י האומן יהודי, ואמנם נראה דכ"ז לשיטת הט"ז שם ודלא כמו שמבואר מדברי הרמ"א, וכן ראיתי בפסקים ותשובות יו"ד סימן קכ הערה 377 שכתב לדייק מדברי הפרי מגדים (או"ח סימן תנא משב"ז סק"ו והו"ד בפתחי תשובה סק"ז) לענין הקונה טס מתכת חלק והישראל ניקבו כדי שימש כמגרדת טעון טבילה, וכתב שם בפסקים ותשובות שם שכן הוכיח מדברי הפרי מגדים בשו"ת רבי עקיבה יוסף (יו"ד ח"א סימן ל), וגם בפרי חדש (סקל"ג) משמע להדיא שדוקא להתיכו לגמרי אמרינן דפנים חדשות באו לכאן ולא בנקב בעלמא, וכתב עוד שם בפסקים ותשובות להעיר לפי דעת הסוברים שנקב הנעשה בשביל לסתמו אינו מפקיע ממנו שם כלי וגם כאן הישראל עושה הנקב בשביל לסותמו מיד, ויעו"ש עוד בהערה 370.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ואמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן נז אות ג') כתב, לגבי כלי חשמל שאין שום עצה להשתמש בו רק אם יקבעו החוטמים אחרי הטבילה או יתקנו אותם שוב יעו"ש עוד מש"כ לגבי כלי חשמל.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קכח) נשאל ע"ד החכמת אדם ע"י תלמידו הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א שלכאורה יש לפלפק טובא על ההוראה הזאת, וגם ששמע מהגר"ש וואזנר זצ"ל שאין דעתו נוחה בהוראה הזאת ושהדברים נוטים בוורר שגם בכה"ג לא נפטר וחייב מן הדין בטבילת כלים הנקחים מן הגוים, וכתב שם שהעיר יפה על דברי החכמת אדם שעיקר חיליה דיליה משום שהולכים אחר המעמיד בטבילת כלים כמובאר בטור והפוסקין יו"ד סימן קכ וא"כ הוא הדין שהולכים להקל, וכתב שהרי הדין דהולכים אחרי המעמיד הוא ספיקא דדינא כמבואר ברא"ש פ"ה דע"ז סימן לה ועיין בט"ז סימן קכ סקי"ב בדין הרמ"א דאם מקצת הכסף של הגוי והוא עשאו לישראל דחייב בטבילה מדין מעמיד כתב הט"ז אבל בלי ברכה דמעמיד ספיקא דדינא ודלא כמ"ש בש"ך שם סקכ"ב, וא"כ באמת גם להש"ך יראה שהכל הולך אחר המעמיד אינו גורם ודאי להלכה דשאני בנותן מקצת כסף והוגי עשאו דאיכא תרתי ספיקא לחייב חדא מחלוקת הראשונים דאומן קונה בשבח כלי ואעפ"י שעיקר הכסף של ישראל חייב ואת"ל אינו קונה מכל מקום איכא גדר דהכל הולך אחר המעמיד במקצת כפו וכבר ידוע שיטות בפוסקים אם אפשר לברך כשיש ספק ספיקא להחמיר ולכן להש"ך מברך ולהט"ז אינו מברך כיון שלדעתו אולי אינו בגדר מעמיד יעו"ש, אבל בפשוט דמעמיד אינו אלא בגדר ספק ואמרינן כן להחמיר ולא להקל.

וגם כל עיקר הולכים אחרי המעמיד מצינו בטור ובשו"ע אינו אלא לדון אם הכלי נקרא כלי מתכת או כלי עץ כעין הנידונים לענין טומאה וטהרה, אבל זה ברור דנקרא עליו שם כלי נכרי או ע"י שישראל לקח כולו מיד גוי או ע"י השגוי קנאו מדין אומן קונה בשבח כלי.

אבל פשוט דע"י דין מעמיד בשיעור קטן מאוד לא נשתנה הבעלות של עיקר הכלי, וכיון שכלי זה כלי גוי הוא שבא ליד ישראל לעולם נקרא כלי גוי וחייב בטבילה גם אם הישראל תיקון הנקב וכסברת הט"ז ס"ק י"ג שהעיר עליו כ"ת, וגם דברי פר"ח סקל"ג דכמעט מפורש כדברי מעלתו דאין זו סבה לפטור מטבילה כיון דעיקר כלי מתכות שנתחייב בטבילה כלי

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הלקוח מן הגוי הוא. לכן להלכה יראה כמ"ש שכלי נכרי הנלקח ממנו ונתחייב בטבילה גם כי עשה ישראל אח"כ נקב וסתמו מחדש אין זה סיבה לפטור מן הטבילה ודלא כחמאת אדם הנ"ל והתימה שבעל הפתחי תשובה העתיקו תחלת הסימן בלי להעיר עליו, ויעו"ש עוד לגבי ברכה.

ובקובץ מבית לוי (חלק יו"ד עמ' קמ"ג אות י"ז) כתב, להלכה יראה כמ"ש כדכלי נכרי הנלקח ממנו ונתחייב בטבילה גם כי עשה ישראל אח"כ נקב וסתמו מחדש אין זה סבה לפטור מן הטבילה ודלא כהחכמת אדם הנ"ל, והתימה שבעל הפתחי תשובה העתיקו תחלת הסימן בלי להעיר עליו. וצל"ע לענין ברכה אם יכול לברך עליו כפשטות הט"ז ופר"ח כנ"ל, או דנחשב צד החכמ"א כצד ספק עכ"פ שיטבול בלי ברכה, וכיו"ב אני מסופק כשעצם הטבילה ספק ממק"א, אם נסמוך על החכמ"א בכה"ג בספק עכ"פ, או דלא נחשב כלל ספק, ובפרט דיש צד בטבילת כלים דנחשב כעין דבר שיש לו מתירין להחמיר בספיקו ע"פ ש"ס ע"ז ל"ז ע"ב לענין ספק טומאה בר"ה דודאי טהור ע"פ הלכה ואפ"ה א"ל ר' ינאי הא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבולו, עכ"ד.

וביישוב דברי החכמת אדם, כתב בשו"ת מנחת אשר (ח"ג סימן נז) וז"ל: ותמיהני עליו דמה קשר יש בין דברי החכמ"א לענין מעמיד ובאמת לא קרוב זה אל זה ואין טעמו של החכמ"א משום דאזלינן בתר המעמיד כלל אלא משום דבטל מתורת כלי, ושוב פנים חדשות בא לכאן וכמבואר למדקדק בדבריו ואין זה ענין כלל למה שדנו אם אזלינן בתר המעמיד וכיון דלא מצינו חולק על דברי החכמ"א שהיה מעמודי ההלכה לדורות מהי"ת לדחות דבריו ללא ראייה, אלא שלכאורה מצינו בפמ"ג שחולק עליו דהנה באו"ח סימן תנ"א מש"ז סק"ו הפמ"ג "ורייב אייזן מגרדת שקונה ישראל מעכו"ם בלעכין ומנקבן צ"ע ועי"ס ק"כ סעיף י' בהגה ובב"י נפח ישראל קנה מתכות מעכו"ם ועשה כלי א"צ טבילה דומיא דמדין בעינן התם אין שם עכו"ם עליו כלל מעיקרא נסכא ועתה כלי משא"כ בלעך ישראל רק מנקבו ועושה מידה י"ל טבילה בלא ברכה ופשיטא לי אם קנה ישראל בלעך מעכו"ם ויחדו כך לטעליר צלחת וכדר דצריך טבילה ואף בברכה אפשר דלא נשתנה שם עכו"ם". הרי לך דאף דבשעה שקנה טבלה זו מן הגוי לא היה לו שם כלי ולא היה ראוי למלאכה והישראל הוא שהכשירו למלאכתו ועשאו כלי מ"מ חייב בטבילה וה"ה בני"ד וזה דלא כשיטת החכמ"א.

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

וכתב שם במנחת אשר ליישב, אך באמת נראה דאין לדחות ודאי דחכמ"א מפני ספיקת הפמ"ג ועוד דבאמת נלענ"ד דאין סתירה בין דברי החכמ"א לדברי הפמ"ג דשאני רייב אייזן שכנראה הדרך היתה לקנות טבלה מסויימת שמוכן ומזומן היה להשלמתו ע"י הרוכשו והרוכש היה צריך רק לנקבו וכיון שמעיקרא עומד טבלה זו לניקוב לא הוי פנים חדשות משא"כ בכלי זה שקנאו מן הגוי כשהוא שלם שאינו עומד לפירוק וכיון שפירקו ע"מ לבטלו מתורת כלי אמרינן פנים חדשות בא לכאן ודו"ק וייץ בחכמ"א שם שהוכיח הלכה זו ממה שכתב הב"י בסימן ק"כ דאם כלי ישראל נשבר וקנאו גוי ותיקנו חייב בטבילה דפנים חדשות באו לכאן וה"ה בני"ד לקולא ולא רק לחומרא עי"ש. עכ"ד.

ועוד ביישוב דברי החכמת אדם מקושיית השבט הלוי כתב בפסקים ותשובות (הערה 378) דאף שלענין כלי של ישראל שניקב ותיקנו גוי נקטינן שיטבילו בלא ברכה היינו משום שגוף הכלי בבעלות ישראל גם בשעת התיקון ונמצא שאין לחייבו בטבילה אלא מצד אומן קונה בשבח כלי או מצד מעמיד ושני דינים אלו שנויים במחלוקת, מאש"כ לגבי לפטור את הכלי מטבילה שפיר אפש"ל שאם ניקב פקע ממנו שם כלי ופרחה ממנו טומאה דגוי ונמצא שנעשה כלי ע"י ישראל כיון שהכלי עכשיו בבעלות ישראל וגם תוקן ע"י ישראל ודו"ק אלא דאכתי בט"ז ופר"ח ופמ"ג נראה דלא ס"ל כעיקר דינו של החכמת אדם.

ובספר משמרת הבית (טבילת כלים וטבילת אדם פרק ה' סעי' כ"ט) כתב הגרמ"מ קראפ שליט"א ליישב, ואמנם האמת יורה דרכו דיש כאן ב' נדונים נפרדים הא' בעשה הגוי תיקון בכלי או בעשה הגוי רק חלק המעמיד שלו אם חייב בטבילה מחמת עשיית הגוי ובזה נחלקו הראשו' אם הולכין אחר המעמיד בזה דדעת המחבר דרק אם המעמיד נוגע באוכל חייב ובזה נחלקו הט"ז וש"ך אם זהו מחמת הספק או בתורת ודאי ויש כאן נידון ב' האם הכלי של הגוי נתבטל וכבר אינו חשוב כלי הגוי וע"י עשיית הישראל חשיב פנים חדשות באו לכאן.

ובזה גופא יש ב' תשובות של מהר"ם במרדכי בע"ז סי' תתנ"ט, הא' מדין מעמיד והב' מדין פנים חדשות באו לכאן, בתשו' הא' דן המהר"ם לגבי דלי של עץ וחישובין שלו של ברזל אי אזלינן בתר המעמיד לענין טבילה כמו לענין טומאה נראה לי דאין חילוק ביניהם לענין הלך אחר המעמיד

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

כו" וזהו רק מדין אזלי' בתר המעמיד דנחלקו בזה הראשו' ז"ל והמהר"ם חידש דאזלי' בתר המעמיד וחלקו של גוי הנוסף חייב בטבילה ואמנם יש נידון שני בכלי שבטל מתורת כלי ותיקנו שע"ז מפורש בתשו' מהר"ם השניה ד' פראג י' ס תר"כ שהובא במרדכי שם והובא בב"י וז"ל, המחבת שניקבה ותקנה אם ניקבה למטה בשוליה בכדי טהרתה דהיינו בכונס משקה נתבטלה לגמרי מתורת כלי וכשחזר ותקנה פנים חדשות באו לכאן וצריכה להטביל ואם כן מן הצד נמי כיון דמן הנקב למעלה כמאן דליתיה דמי כו' ע"כ, הרי שלא דן כאן כלל מצד מעמיד ולא הוצרך לחדושו של נראה לי, אלא כ' בהחלט לחייב ומטעם אחר דנתבטל לגמרי מתורת כלי ע"י הנקב וא"כ פקע ממנו שם כליו של ישראל וצריכין אנו לחיוב טבילה לעשיית הגוי, ולזה כ' דכשתיקנה הגוי פנים חדשות באו לכאן והמהר"ם לא אתי עלה מדין מעמיד אלא משום דנתבטל מתורת כלי לגמרי ומשום דהנקב בשולי הכלי ואין ראוי לכלום לא כן בציוור הא' בדלי של עץ וחישוקין של ברזל דהכלי של עץ מיהא קיים או כמו שלמד המהר"ם לענין כלי פחות מרביעית דהחלק שהוסיף הוי כמאן דליתא ונמצא שיש כאן עשיית הגוי שמחייבת בטבילה אבל בזה אין פנים חדשות שהרי ראוי לתשמיש וחלק הגוי שנקרא שמו עליו טעון טבילה ולזה למד החכמ"א דכל נקב בשוליו בתחתית הכלי שבטל ממנו תורת הכלי של הגוי וכשעשאו ישראל פנים חדשות באו לכאן.

והוסיף שם, ובאמת דגם הפר"ח גופיה נגע בסברא זו אלא רק באופן שהישראל התיך הכלי תשמיש שקנה מהגוי וחזר ועשאו דפנים חדשות באו לכאן וא"צ וטבילה והיינו דוקא בהתיכו שהכל נמס, אבל במהר"ם מפורש בסברא זו אף בניקב נקב בשוליו המבטלו משימושו והן דברי הבינת אדם וכל דברי הראשו' ופלוגתת המחבר ורמ"א אם אזלי' בתר מעמיד זהו כשיש כאן כלי עץ והנידון במעמיד מברזל אם הוא מחייב או בתוספת של הגוי על הכלי וע"ז דנו הראשו' אם חייב מחמת עשייתו של הגוי ולהש"ע דוקא כשנוגע באוכל אך זהו לענין חיוב אבל להפטר מטבילה מחמת פנים חדשות באו לכאן א"צ לזה וכל שבטל כלי הראשון לגמרי וע"י מעשה ישראל תוקן פנים חדשות באו לכאן ואע"פ שאינו ננוגע באוכל פטור דמ"מ אין כאן מעשה הגוי לחייב ומ"מ נראה דעדין יש לומר דאף להמהר"ם וחכמ"א זהו רק כשבאו פנים חדשות לכאן וע"י המעשה החדש שניכר שאין שם הגוי עליו אבל כלי חשמל שניתק אומן מהמערכת

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

הפנימית שלא יוכל לעבוד והכלי ניכר כמות שהוא בלא שינוי עדין שם הגוי עליו ואין כאן פנים חדשות ואף שחיברו הישראל האומן לא חשיב כלי שעשאו ישראל ופנים חדשות באו לכאן. עכ"ד.

ובספר שיעורי הלכה (טבילת כלים שיעור ט"ו) כתב הגר"ש פעלר שליט"א, ואולם באמת יש לחלק בין הנידון דידן לדין המובא בחכמת אדם בסעיף ד' ששם מדובר שגוף הכלי שייך לישראל והאומן תיקנו לצורך הישראל וכיון שגם אחר התיקון עדיין המתכת של הישראל לכן שמו עליו, ועל כן כדי שיקרא הכלי על שמו של הגוי ויתחייב טבילה בברכה, מצריך הש"ך שהאומן הגוי יתן ג"כ מקצת המתכת. וה"ה להפך אם גוף הכלי של הגוי ואומן ישראל תיקנו עבור הגוי, כיוון שגם אחר התיקון המתכת שייכת לגוי הרי ששמו עליו ולכן כדי שיקרא הכלי על שמו של ישראל, מצריך הש"ך שהאומן היהודי יתן ג"כ מקצת המתכת. אבל יורות השייכות ליהודי וכשיעשה בהן נקב יפקע מהן תורת כלי ויחזור ויתקן אומן יהודי הרי הכלי המחודש כל כולו שייך לישראל וא"כ אף בלי שיוסיף מתכת יועיל להיפטר מטבילה. ומה שציינ החכמת אדם לסעיף ד' הוא רק לדמיון שנקב מפקיע מתורת כלי ופנים חדשות באו לכאן. וכן הבינת אדם שהביא את הר"מ המובא בב"י הוא לא לגבי מעמיד אלא לענין זה שע"י הנקב פוקע מהכלי תורת כלי.

ובהוראה ברורה (יו"ד סימן קכ עמ' 242) כתב שלכאורה י"ל שסגי גם בנקב שהדיוט יכול להחזירו וכמו שכתבו הר"ש והרא"ש סוף פרק יחד כלים והתסו' בסוכה דף טז ע"א בד"ה מאה, גם אם הדיוט יכול להחזירו פקעה ממנו טומאה ראשונה ולדעת התוסק בשבת דף נט ע"א והסכימו לדבריהם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שם שאם הדיוט יכול להחזירו עדיין לא פרחה ממנו טומאה הראשונה, אבל כתבו שם שלגבי טומאת כלים שכיון שלדעת הרמב"ם ודעימיה טבילת כלים אינו אלא מדרבנן יש לסמוך ע"ז.

ואולם בעיקר האי היתרא כתבו לדון שם ע"פ מש"כ בשו"ת נודע ביהודה סו"ס קמב שנקב שניקבו ע"ד לסותמו אינו מועילו לטהרו מטומאתו והוכיח כן ממש"כ הרמ"א או"ח סימן קנט ס"ה שכלי שיש בו ברזא למטה כשר לנטילת ידים והואיל ומתחילה נשעה לכך יעו"ש, ומבואר שאע"פ שבשעה שמשמש בו מוציא ממנו את הברז, מ"מ שם כליו עליו הואיל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

ודעתו לוסמתו, וכן בבית אפרים (יו"ד סימן נג דף נג ע"ג ע"ד) כתב, להוכיח בהוכחות ברורות שכלי שניקב אפילו ע"ד לסותמו מיטהר מטומאתו, וכתב שי"ל שהתם כך תשמישו של הכלי וממילא לא בטל ממנו שם הכלי משא"כ הכא, וציינו שם עוד למש"כ בשו"ת איש מצליח (ח"א יו"ד סימן כב דף כד ע"ד) ששם דדייק מכמה אחרונים דברור דחשיב נקב יעו"ש.

בגדר פירוק ישראל הפוטר מטבילה

איתא בגמ' בשבת דף נח ע"ב, הזוג שניטלו עינבליהן, אמר אביי הואל שההדיוט יכול להחזירו כל כמה דלא אהדריה לאו שלם הוא, וכתב לבאר בחזו"א כלים (ל' ה') שהיות והזוג והעינבל חד כלי ואין דרל להסיר את העינבל, וראה שם עוד בסימן ט"ו אות יג שכתב, שכל שהם לתשמיש אחד ואינן ראויין זה בלא זה, ואינן נעשין כלי שימוש עד שנתחברו יחד יש מקום לומר דאינן בכלל כלי מעשה עד שעת חיבורן, וממילא י"ל דכל חיבור של ישראל שבלא זה אינו נקרא כלי שאפשר להשתמש בו לא נקרא כלי.

ואמנם בחידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם בפרק י' מכלים הלכה טו בדין חצוצרה אם אין יכול להחזירה אלא אומן, מקבלת טומאה, כתב לבאר שיש שני דינים בטומאת כלים, א' בעינן שיהא כלי, ב' בעינן שיהא כלי תשמיש, והנפק"מ ביניהם שלענין כלי מעשה גם אם אינם מחוברים אם הדיוט יכול להחזירם מקרי כלי תשמיש, אבל לענין כלי אינו נקרא כלי דאין שני חצאי כלים מצטרפים.

וכתב שם שלדעת הראב"ד שסובר שכל דין כלי תלוי בתשמיש, וכי נתפרקו ואינם מחוברים חשיבי אינם ראויים לתשמיש ממילא שוב לא הוי כלי, משום שכל שאינו ראוי לתשמיש לא הוי גם כלי, משא"כ לדעת הרמב"ם שדין כלי בשל מתכות תלוי בשם, שאם אין לו שם בפני עצמו, אין לו דין כלל.

ומבואר דלפי הרמב"ם חיבור של הדיוט שיכול להחזירו לא חשיב חיבור וטהורין לגמרי, משא"כ לענין הדין שראוי לתשמיש מועיל חיבור של הדיוט שיכול להחזירו, אבל לדעת הראב"ד חיבור של הדיוט שיכול להחזירו חשיב חיבור גם לעשותן כלי, ואפילו מפורקין ג"כ הויין כלים

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

המקבלים טומאה שכן הוא תשמישו במפורק והוסיף שגם חיבור שההדיוט יכול להחזירו ג'כ חשיב חיבור לשוייה כלי.

ואמנם החזו"א בגליונות חזו"א שם על דברי הגר"ח מבריסק הנ"ל כתב לתמוה, מדוע לא תני כלל במשניות על מאי דאיתא שם, ובשעת חיבורו הכל טמא, הו"ל להתנות דדוקא חיבור אומן, ובכס"מ שם כתב שמעשה החצוצרות ביחוד לאו כלי שעיקרה לעשותה גוש אחד.

וא"כ לפי דעת הראב"ד דלא חשיב כלי אף במעשה הדיוט, א"כ י"ל דאף לענין טבילת כלים, לכאורה יהיה סגי במעשה הדיוט בביטול שם כלי.

ואולי יש לחלק שלגבי טבילת כלים, בענין הפקעת שם עכו"ם מהכלי, ולא רק בביטול שם כלי.

ואמנם ממש"כ בשו"ת שלמת חיים יו"ד תשובה טז בענין הטבלת טרמוס שצריך להטבילו שלם שבלא זה לא יקרא כלי, מוכח שסגי בשם הכלי.

ומ"מ אם הוא ע"י מעשה אומן, ברור שאין הכלי צריך טבילה.

אבל יש לדון האם פירוק חיבורי החשמל של הכלי מבלי לפרק את גוף הכלי, שהרי כיון שמבלי חיבורי החשמל אין הכלי יכול לפעול כלל, ונמצא שקלוקול כזה מבטל את הכלי משמו, דהא סו"ס הרי הוא ככלי ששבור.

ושוב ראיתי בזה להגרי"מ הכהן רובין שליט"א במח"ס ארחות שבת במאמרו בקובץ ישורון חלק לא עמ' שסד ושם כתב, שיש לומר שכלי שיש בו מערכת חשמל שמובנית בתוכו כגון קוקמוס חשמלי או מיקסר יש לראותו ככלי אחד וכלי כשני כלים נפרדים שנתחברו, וממילא י"ל שאם יש נתק בחוטי החשמל חשיב ככלי שבור, וכתב שם להביא בזה ראיה מדיני טומאת כלים, שהנה מצינו בכלי מתכות שנשברו שאף אם ראויים למלאכתם מ"מ אם אינם עושים מעין מלאכתן הראשונה נטהרו וכמ"ש הרמב"ם בריש פי"א מכלים, שכל הזמן שהכלי יכול לעשות מעין מלאכתו עדיין הוא כלי וחשוב כלי שלם, כיצד דלי של מתכת שנשבר והרי הוא יכול למלאות בו הרי הוא כלי כשהיה הקומקום כדי להחם בו חמין וכו', ומוכח שאף שהקומקום ראוי לאחסן בו דברים, מ"מ כיון שאינו עושה מעין מלאכתו הראשונה בטל ממנו שם כלי, ודין זה הוא דוקא בכלי מתכת שהרי בכלי חרס אם ראוי לתשמיש מקבלין טומאה וכמ"ש הרמב"ם

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

בפרק יח מכלים הלכה י', ומבואר שאף כלי שראוי לשימוש אחר מ"מ אם נתבטל משימוש שאליו הוא מיועד הרי בטל ממנו שם כלי, וכך נראה להוכיח ממש"כ בתפארת ישראל פרק יד מכלים משנה א' אות ג' שכתב לבאר שם שאם ניטל אוזן הכלי ואי אפשר לאחוז ולשאוב הכלי טהור אע"ג שמחזיק עדיין מים.

ומ"מ כתב שם לגבי מכשיר מיני בר שאף שיש צינור שצריך לחבר אותו לקיר וזה מעשה אומן, ואי אפשר להשתמש בו מבלי שאומן יחבר אותו למערכת המים, מ"מ י"ל שכיון שהכלי עצמו שלם וצריכים רק את ההכ"ת לחברו למקום המים אין זה עושה את הכלי למקולקל, וממילא אין זה גומרו ע"י ישראל, ויותר נראה שכיון שהכלי גמור וכל החסרון הוא צדדי מחמת החיבור למערכת המים, אין זה מבטל שם כלי מהמכשיר, וכמו שאם יש כלי שלם, אלא שחוט החשמל בו מחברים אותו למערכת החשמל אינו מתוקן, שמסתברא שאי"ז מחשיב את הכלי לשבור. ולכן העלה שם שהרי הכלי הנ"ל חייב בטבילה, ולכן אין להשתמש בכלי הנ"ל ללא טבילה, אלא א"כ הקנה את הכלי לגוי או שיתננו לאומן ישראל שיפרק את חיבורי החשמל שבתוך הכלי ויחזור ויתקנו, ומ"מ נראה שאם נקלע למקום שיש מכשירים כאלה שיש לדון להקל ולהשתמש בהם.

וממו"ר הגאון רבי עמרם פריד שליט"א אמר לי לדינא בזה"ל: מיני בר מים, וקולר, האם יש לפוטרו מטבילה כיון שהוא מחובר לקרקע, ויש בזה כמה סוגים, יש סוג שאין לו בית קיבול למים כלל, אלא המים מגיעים דרך צינורות, ושמה הם מתקררים, וזה נראה שאין צריך טבילה, כיון שהוא מחובר לקרקע, והוא כמו כל ברז שאין טובלים, אף לדעת הגידולי טהרה שלא לומדים דיני טבילת כלים מדיני טומאה, מהטעם שביאר שם שזה אינו נחשב כלי תשמיש.

ויש לדון לדעת החכמת אדם (כלל עג סעיף יג) שכתב בזה"ל: היורות הגדולות שמבשלין בו שכר, נ"ל דצריכין טבילה ואע"פ שקובעין אותן ומחברין אותם לקרקע מ"מ דינו ככלי, ונ"ל דאין להם תקנה אלא שיטבילם, עכ"ל, האם צריך לטבול את המיני בר הנ"ל, כי הרי ברז לא טובלים, אף לדעת החכמת אדם, וצ"ב הטעם, והכא נמי בנידון דידן. ויש סוג שיש בו מכלים שמקבלים את המים, וכיון שהמיכלים הם תלושים והם כלים בפני עצמם, אף שהמים מגיע אליהם דרך הברז שהוא מחובר

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

לקרקע, מ"מ כיון שהמכלים הם תלושים, הרי הם ככלי לכל דבר. ואף לדעת השב יעקב והגידולי טהרה, שמחובר לקרקע אין צריך טבילה, כאן יצטרכו לטובלו, ע"כ דברי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א.

ואמנם לענ"ד אכתי נראה למימר דאף בסוג השני ששי בתוך המיני בר כלי, וסו"ס הרי הוא מחובר לקרקע ואינו מטלטל, ולא מקבל טומאה כמ"ש בשב יעקב, וגם אינו דבר המטלטל ולא חשיב כלי סעודה, וגם י"ל דהא כיון דהוא כלי חשמל והבאתי בארוכה בספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים דהרבה פוסקים ס"ל דכלי חשמל פטורים מטבילת כלים, וממילא נראה דיש להקל דאין לטובלו, אבל מ"מ לכתחילה נראה דיש להקנותו לגוי, ויחזור וישאלנו ממנו, והארכתי בזה בכל הפרטים בספרי הנ"ל.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

בענין לימוד תורה בחזרת השץ

בס"ד

ליל יום ג', ג' דר"ח אלול תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הבה"ח יצחק פרץ נ"ו בעל מחבר הגליון בארות יצחק,
ועוד ידו נטויה.

לאחר עתירת השלו' והברכה

ראיתי השו"ת שכתב כת"ר שליט"א בארוכה בענין אם מותר ללמוד בחזרת הש"ץ, וכתב שם כמה דיוקים שאינו אלא ממידת חסידות, ולכן הסיק לדינא שמי שאינו מכוון יכול ללמוד בחזרת הש"ץ מלבד שיענה אמן, ודברים הנ"ל תמוהים, וכמו שכבר העיר לכת"ר מו"ר הגאון הגדול רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי, וגאב"ד מחזיקי הדת, שאין לפרסם כזה פסק הלכה, וכבר לפני כיותר מ 7 שנים כתבתי בזה בארוכה רשימת כל הפוסקים שאוסרים ללמוד בחזרת הש"ץ, וכך הוא לדינא, ואין להורות כנגד ההלכה הפסוקה בשו"ע, וכמו שפסקו כל הפוסקים, ואין להביא דיוקים מתשובות ע"פ שמועות וכל כיוצא בזה, ולכן נראה שאיסור גמור ללמוד בחזרת הש"ץ, ודע אע"פ שראיתי עשרות רבנים ורמ"ם וראשי ישיבות שלומדים בחזרת הש"ץ, ומתעמקים בלימוד באמצע חזרת הש"ץ, אין ללמוד, ובודאי שלא עושים ע"פ דין, או מעומק הלימוד שלא שמים לב, או מאי ידיעת הדין, (וכמו שסיפר מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א על עצמו כמה וכמה פעמים בשיעורו השבועי שעד שהיה בחור בישיבה גדולה לא ידע הדין הנ"ל) ולפעמים אפשר שמגיע שחושבים שיראו התלמידים שמנצל הזמן, וממילא כל לימודם שלא לשמה, ונוח להם שנהפכה שוליתם על פניו, ויש עוד הרבה זמנים שאפשר לנצל את הזמן ללימוד, ולא דוקא בחזרת הש"ץ שלוקחת כמה דקות, ולב יודע מרת נפשו, ולכן אין לזוז בזה מפסק ההלכה, ולכתוב חילוקים חדשים מדעתינו, ואני לענ"ד כתבתי, ואני מקצר היות וכבר הארכתני בזה בתשובה במק"א בכת"י, כמבואר לעיל.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בני ברק

קובץ באר התורה (קפת) פרשת שופטים

תשובת מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בדין ברכת כה כ"ף ופסק זמן

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

כ"ף, כ"ה תמוז תשפ"ב, 2-1933/8

לכבוד
השואל הוקר והגעלה, היה חיים אביטבול שליט"א

שלום וישע רב,

לגבי שאלתו על ברכת שוקולד "פסק זמן" ר"כ"ף כ"ף, ונה קיימא לן כדעת רב ושמואל (בבבא מצדא דרבי) רב ושמואל דאמרי תרייזו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות, והיינו כל שהוא בא להטעים, אנשיי שדוא המיעוט יש לברך עליו בורא מיני מזונות, וכמיש הרא"ש והרישב"א. וכן פסק מרן השו"ע (סי' רח סוף ב-ד).

ועפ"י האמור הוא הדין לחטף וקרא "פסק זמן", שזינן שהופל שבפנים נועד ליתן טעם בשוקולד, אוי אנשיי שהשוקולד עיקר והופל טפל, מי"מ מרגישים את טעם הופל, והוא מוסיף הרבה בטעם הדיב, מברכים בורא מיני מזונות, ואין לטעון שאין חפצו בופל שבתוכו, שאם כן, היה רכש שוקולד רגיל ללא ופל, נמצא אי"כ שהשילוב בין הופל לשוקולד הוא המביא את האדם לקנות דוקא את החטף הזה, ולכן צריך לברך בורא מיני מזונות שכן על כרחך נעשה ליתן טעם בשוקולד.

הנה בשו"ת ישועת משה (הגרי"מ אהרונסון, ח"ג סי' ר"ז) יצא לדרך כעצם ברכת מזונות על הופלים שעפ"י הדעה מקילים 80 אחוז מילוי שוקולד, ורק 20 אחוז קמח עם מים, ואי"כ צריך להיות ברכתם שהכל, ובפרט אם גם מכל צדדיהם מצופים שוקולד, אך כבוד כתב והאריך בשו"ת רבבות אפרים ח"ו (סי' ס') בענין זה ומסקנת הרבנים בחודה, שכזה יש לילך אחר מנהג העולם ולברך מזונות.

הנה לשון השיע (סי' ח): אבל אותם ריקקים דקים שנוצנים מרקחת עליהם, הם טפילים לגבי המרקחת וברכת המרקחת פוטרתן. ע"כ, ומכאן רצה ללמוד כביא מכבא דמיים, ולפ"ו יש לברך על היופלים שהכל, כי העיקר הוא השוקולד בפנים. (ברכת ה' ח"ג פי' ס"ל). וכל מטרתו של הריקק של הופל כדי להרביק את הקרם שלא יתלכלכו הדיים, ולא בסדי ליהנות מהטעם של הריקק, שהרי אין בו שום טעם וטעמו חפל, ומה שמברכים מזונות על רבד שמייעו מזונות הוא דוקא כאשר החלק של המזונות בא לתת טעם בתערובת, אבל במקום שכל מטרת המזונות להחזיק את הקרם, כמו גביע של גלידה, מברך שהכל.

אך המציאות מבחישה את הרברים, וששדט שאף בופל עצמו יש טעם, אלא שהוא טפל למילוי שבתוכו ולשוקולד שעליו. דהגם שהריקק של הופל בפני עצמו טעמו חפל, אבל כאשר יש בתוכו את הקרם של הופל הרי זה מטעים גם את הריקק, וכשם שנוצה לילד מטרחה שוקולד על הלחם, אף שהילד לא אוהב כלל את הלחם לכו, אבל כאשר הלחם מרוח בשוקולד הרי זה מטעים את הלחם ובודאי שהלחם קובע את הברכה. ואי"כ היה בופל הגם שהריקק אין בו טעם, מי"מ כאשר יש בתוכו קרם הוא טעים יתר אחר, וק"ו כאשר הופל טוי והריקק של הופל נכנס בשיניו, שזה בנותן טעם. ועוד, שמדאי עיקר כוונתו של האוכל לשבוע מן הופל ולא רק ליהנות מהקרם, שאם כוונתו ליהנות מן השוקולד יאכל שוקולד בפני עצמו ולא את הופל, ולכן העיקר הוא לברך על הופל ברכת מזונות, ואפי' קובע שעודתו עליהם, שבלילתו רכה ביותר עד שהוא מתססס. וכן מנהג העולם. ואע"פ שהמילוי אינו ניתן אלא לאחר האפייה, השיב ממולא (מלכד מה שדוא כוסס, והעיסה עצמה יש בה מחיקות), כיון שדוכס בכך, וחשיב פת העשויה כמין כיסים שפמלאים בה. (איל"צ פי"ב סי' ר"ה ועל). וע' בשי"ע סעי' טו, גבי טריטא שלעולם ברכתו מזונות, ולא שייך קביעות סעודה, וי"א דאף אפשר לברך על הופלה בדרך הסעודה. ויש חולקים.

מברכת השו"ת,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

קובץ באר התורה (קפח) פרשת שופטים